

ČERVENEC 1906.

VYCHOVATELSKÉ LISTY VI.

ČÍSLO 7.

HEŘMAN SCHNEIDER.

Něco z psychologie dětství a pohádka národní.

Vycházejí z cíle výchovy, jež stanovil náš veliký paedagog, Moravan Jan Amos Komenský: „vésti totiž mládež k moudrosti, zbožnosti a svatosti“, jdu za úkolem školy obecné, která položití má základ k tomu, aby z dítek stali se hodní lidé a řádní občané, vyznávám s paedagogem Herbartem, že nemám pojmu o výchově bez vyučování, jako neuznávám žádného vyučování, jímž by se nevychovalo.

Za tímto jediným cílem: „dítky vychovávati v mravnosti a nábožnosti“ odnášeti se má veškeré vyučování. Výchova sleduje přirozený vývoj duševní jej podporujíc, neb zadržujíc; v jistém smyslu jest jí také léčiti, při čemž užívá prostředků toliko přiměřených. Z příčiny té znáti třeba vychovateli přirozený duševní vývoj mládeže, kterého však nelze konstruovati jen nahodile, nebo uměle, an jen obezřetným a pečlivým pozorováním nalezen a zjištěn býti může.

Architekt spravuje se zákony tíže, malíř zákony světla; sochař znáti má kámen, z něhož umělecký výrobek vytvořiti hodlá, malíř plátno pro svou malbu.

Nelze se obejítí vědě vyučovatelské a vychovatelské bez psychologie, a jestiž naše paedagogika každým rokem více užitím psychologie a užitím ethiky. Vědomosti psychologické, jež vzdělavatelny kandidátům učitelství skýtají, nikterak nevyhovují, neznají-li psychologie dětství, totiž 1. až 14. rok dětského věku. Lze také tvrditi: Bez psychologie dětství nelze vystihnouti vědecky a důkladně individuality, není tudíž individuální psychologie, není paedagogiky umožňující individualisování. Paedagog Wundt pronesl sice nepříznivý rozsudek na psychologii dětství; není však třeba mnohých důvodů, aby nutnost vědy té pro vychovatele stvrzení došla. Již ta zvláštnost přemnohých dětí, jichžto nelze dokonale vystihnouti a přiměřeně s nimi naložiti, které také vychovateli největší starosti činí, již tyto okolnosti jsou dostatečným důvodem pro zkoumání a pozorování vědecká a paedagogická dítek našich. Poměr psychologie dětství ku psychologii vůbec jest asi ten, praví se, jako embryologie ku vědě anatomické.

Psychologie dětství nalézá se dosud v zárodku. Snahy tohoto směru vycházejí z říše německé, kde professor Tiedemann r. 1787 uveřejnil záznam o svém synu pod jménem: „O vývoji vloh duševních u dítek“.

V jazykovém ohledu bohatá a důmyslně upravená knížečka „Dítě a svět“ Sigismundova opírá se po většině o prosté pozorování, kdežto Preyer ve svém vzorném díle „Duše dítěte“ 1882 prosté pozorování s experimentem ve spojení uvádí. Časopis „die Kinderfehler“, jež založili Trüper, Koch a jiní, jest zároveň organem pro psychologii dětství. Sigismund vyslovil přání, by se pro společné zkoumání duševního vývoje mládeže vytvořil spolek, jakých na příklad nalézáme pro společné pozorování odchýlek magnetovky, pro povětrnost atd., kteréžto přání také uskutečněno zvláště v Anglii a ve Spojených státech Severo-amerických.

Z četných prací Anglie dlužno na tomto místě jmenovati Sullyho srovnávací dílo „Beobachtungen über die Kindheit“ 1895., nejlepší to dílo v jazyku anglickém.

Základem dětské psychologie ve Spojených státech Severo-amerických jest professor Stanley Hall. Zvláštní péči věnuje duševnímu vývoji dítek ve svých přednáškách na universitě a ve své laboratoři.

Ve Francii běře počátek psychologie dětství překladem záznamu Tiedemanna.

Neobyčejné ceny jest dílo Angličana Tracyho „Psychologie dětství“, jež do češtiny přeložil Křivý, a obsáhlé dílo „Duševní vývoj dítěte“, které vzdělal Francouz Compayré.

První zásadou paedagogům a psychologům zůstane, „poznej se sama!“ Prostředků vychovavacích užíváno buď s náležitým zřením ku zvláštnostem dětí; v příčině té znáti má vychovatel individualitu chovanců svých. Nutno tedy rozebrati obor myšlenkový dítěte, klásti rodičům otázky a s odpověďmi náležitě naložiti. Aby učitel individualitu náležitě poznal, přispívati k tomu mohou, třeba jen indirektně, mimo osobní pozorování def. škol. a vyuč. řádem připuštěné besídky, či večírky rodičů.

Matka dobrá řídí se ve výchově svých dítek taktem přirozeným, láskou svého srdce. Výchova domácí individualisuje, vyučování a výchova hromadná generalisují. Nikdy však nezůstává výchova dobrá na pouhém generalisování, zvláštností chovanců svých si nevšímajíc. Tím většího povšimnutí zasluhuje individualita dítěte, čím útlejšího věku jest. Takřka naprosto neznámo jest, činí-li se něco ve vlasti naší ve příčině poznání zvláštností duševní našich dětí. Snad jest k. a. vzdělavatelna učitelek v Olomouci první a jediná, na niž dosud s přivolením zemské školní rady vyučováno psychologii dětství.

Mezi humanisty zvláště J. Ludvík Vives na mravní výchovu velikou váhu klade a žádá, by se předem zjistily vlohy učňovy. Jsou za věku svého Jezovité prvými mezi paedagogy, již vedení psychologickým taktem s osobní povahou učňův svých účtovali. Působení jejich, jak didaktické tak i paedagogické, takového docházelo uznání, že jim i protestanté na vychování dítky své svěřovali.

Psychologie dětství uvádí školu a dům ve svazek, jakž toho prospěch vychování a vyučování vyžaduje; ona přispívá též ke styku užšímu mezi školami různých kategorií, jako obecnými, středními a vysokými. Psychologie vykazuje každé činnosti vyučovacího a vychovavacího plánu, každému předmětu a učivu příhodné místo methodické a chrání učitele před pouhým mechanismem tak, aby se metoda jeho nezvrhla a snad jen na některé zevnější, technicko-didaktické zručnosti neomezila. Neboť není škole vychováti člověka

vůbec, nýbrž člověka zvláštního, jenž jest bytost determinovaná rodem, stářím, pohlavím, nadáním, letorou, a jehož individualita zachována býti má. Psychologie dětství přispívá také k tomu, že vychovatel i chovanec si navzájem rozumí, že méně dítek, jichž by škola a dům nepochopily.

Zajímavé a poučné jest poznati dosud neoceněné probouzení se a vyvíjení se základů života duševního, poznati činnosti smyslové, kterak přibývá představ a kterak se sdružují, které jsou počátky mravního a náboženského života dítek, jak dítě nápodobí i také ty physiologické okolnosti způsobující unavení, poznávati mysl i různé popudy vůle a jednání dětského, na vše to budiž zvláště upozorněno. A který zájem pro každého učitele a vychovatele nemá sebevědomí dítěte a vzdělávání se řeči dětské! Psychologové, paedagogové a filologové mnohemu se z toho přiučiti mohou.

Sledujeme-li vývoj a vzdělávání se smyslu zrakového, seznáme pro školu předůležitou větu, kterou již paedagog John Locke byl vyslovil a jež zní: „Jako duše dítěte prahne po představách, tak touží oko dítěte po světle“.

Pro každého vychovatele a učitele, pro vzdělání jazykové, pro názorné a přírodopisné učení, pro každý jednotlivý stupeň školy národní převelikého významu jest psychologicky stvrzená věta: „Duch dítěte a jazyk dítěte žijí a vzrůstají se (rostou) v jednotě (pospólitě) jako duše a tělo;“ totiž: názory duše a řeč dítěte paralelně se vyvíjejí. Možno říci: říditi-li se bude učitelstvo touto zásadou, snáze si vyhledá a zajistí cestu pro svá jazyková cvičení, a zajisté se tím také vyhnou různým směrům divokým, jak jich lze nyní tu a tam pozorovati.

Psychologie učí nás, kterak vznikají představy zvukové a zrakové, představy motorické do mluvy a do psaní, a kterak tyto představy se sdružují v představu věcí (slova), čehož učitel na příklad při pravopisných cvičeních věděti třeba. Ona nás také poučuje o psycho-fysických činnostech prvopočátečního čtení. Psychologie ukazuje, kterého obrazu možno užití ve smyslu idey koncentrační a zdaliž pomůcka ona dostatek těch momentů v sobě chová, aby duch, mysl i jazyk dítěte vzdělávati se dal.

Nezasluhuje každá nepozornost trestu; nepozornost vycházející z veliké námahy a vysílení dítěte jest pojišťující záklopkou, dítě chrání před poškozením. Kdy však tomu tak, poznáme z psychologie. Právě z metody nepaedagogické vycházelo ve středověku tolik trestů, kterých však křesťanský středověk nezavinil, a vycházejí ještě dnes tresty, kterých nelze ani ethicky ani psychologicky odůvodniti. I nové směry kreslení školy národní za nedlouho zajistí si cestu pravou, budou-li se řídití psychologii.

Z pokladu slovního, **5400** slov dítek dvouletých, jež uvádí dílo „Psychologie dětství“ profesora Tracyho — přeložil do češtiny Křivý — podán budiž poměr vzhledem relativního užití oněch slov v mluvě dětské. Má se tomu následovně: 60% podstatných jmen, 20% sloves, 9% přídavných jmen, 5% příslovců, 2% zájmen, 2% předložek, 1·7% citoslovců a 0·3% spojek.

Ani 1% oněch podstatných jmen nejsou jména odtažitá; všechna ostatní podstatná jsou jména osob a věci známých. Začátkem užíváno jmen podstatných silou a významem jmen vlastních, označujících pojmy jediněčné. Přídavná jména značí ponejvíce velikost, čistotnost, teplotu, neb jich protivy. Zkušenost stvrzuje, že spojky jsou dětem nejtěžší.

Srovnání tohoto uvedeného pokladu slovního se zásobou slov prosté mluvy odrostlých ukazuje následující velmi zajímavý zjev. Dítě dvouleté učinilo totiž do užívání sloves dvojnásobný pokrok oproti užívání jmen podstatných; taktéž dvojnásobný pokrok vzhledem na adverbia oproti adjektivům. Vše to stvrzuje mínění, že vzdělání jedince do jazyka prochází stupně a směrem do předu se běře jako vzdělání kmene. Praví se, že původní základy (kořeny) indo-germánských jazyků označují činnosti a nikoliv předměty; a že původní představy kmene, které silou a čílostí svou meze posouneků překročily, představy pohybu, činnosti jsou. Představy dětskému duchu nejdůležitější a nejčastěji ve slova vázané, jsou představy značící činnosti, nikoliv předměty; představy dějů a ne představy pouhého bytí. Dítě učí se rychleji činností, totiž slovesům nežli podstatným, rychleji příslovcům než přídavným.

Na činnosti, pohybu, životě spočívá též Fröblův princip, o který se výchova ve školách mateřských stále více opírá, totiž každá výchova pokračuje nejpřirozeněji, nejsnadněji a nejrychleji směrem pohybné činnosti. Dítě budiž méně předmětem stálého poučování, více však zkoumatelem a badatelem. Dítě nemá se chovati u výchově své pasivně, ono si veď aktivně. „Dejme dítěti něčeho činiti, a dítě bude se tím učit!“ Již Aristoteles pravil: Příkladíme se některému umění tím, že konáme, co vykonávati nám jest, když jsme se tomu příučili; aby někdo stavitelem byl, musí stavěti; aby byl hudebníkem, musí housti. Podobně i tomu tak: konáním skutků spravedlivých býváme spravedlivými, konáním skutků umírněvaných stáváme se mírnými a spravedlivými. Slovesa značící děj, pohyb, činnost dítě snáze pojímá, nežli slovesa značící toliko nějaký stav.

Vyučování a výchově vycházeti jest z činnosti dítěte, v názorném vyučování a v přírodovědě z pohybu, z činnosti, po případě z úkolu jedince, jenž mu přírodou vykázán jest. Žádati jest škole na chovanci netoliko živé percepce, nýbrž i aktivní appercepce, vedle spolučinnosti chovance taktéž samočinnost, kteráž vede k samočinnosti chovance.

Dr. Hartmann rozeznává mezi dokonaným rokem 6. a 14. čtvero stupňů vývoje duševního, a sice:

Stupeň volné fantasmie a dětské důvěry; stupeň mechanické paměti a podřízování se vůli oprávněné; stupeň vzrůstajícího rozumu; posléze stupeň, na němž vládnouti počíná. Před dokonaným šestým rokem leží stupně dva: recepce (1.--3. rok stáří) a reprodukce, počátky duševního života (4.--6. rok stáří).

Stupeň recepce: V době té vyvíjejí se smyslové dítěte, které se nalézají v těchto letech pod vládou svých smyslů. Jsou-li smyslové dítěte v pojmání bystřejší, jest taktéž představivost, citivost a snaživost dítěte určitější, jinak méně určitá. Dítě v těchto letech neuvažuje, jelikož se mu nedostává zkušeností; ono jest nestálé, neboť nemá názoru; a svéhlové, poněvadž nemá měřítko mravního. Ku vnitřní práci duševní jeví se neschopno; kdykoliv se probudí, přeje si baveno býti: chce totiž něco viděti, slyšeti, pohybovati se. Tím šíří se stále jeho názorový obor — představ dosud nemá -- cvičí se paměť a vzdělává se řeč jeho.

Doba reprodukce: Dítě na stupni tomto netoliko přijímá, ono též reprodukuje, projevujíc tím důkazy svého vnitřního života duševního. Tou dobou počíná se sebevědomí dítěte vzrůstat. Dítě srovnává, rozlišuje, nápodobí, kombinuje a tvoří skupiny a řady svých představ. Tu jest počátek

jeho duševního života, jehož nejkrásnější projev jest činnost dětské obrazivosti skutečněná hrou. Dítě si hraje nyní důmyslně; dovede se bavit, jest zvědavé, rozmanitých nápadů, vytazuje se mnoho, naslouchá rádo vyprávěním, zvláště rádo slyší pohádky a bajky, jelikož obrazivosti jeho úplnou volnost ponechávají. Méně baveno, více zaměstnání si žádá (Fröblova zahrádka). Dítě více uvažuje a bývá již opatrnější; nestálost znenáhla mizí. Cit pro čest probouzí se; dítě není lhostejno oproti chvále a haně. Mravní cit, svědomí ohlašuje se. Znamenáme probouzející se účast z radostí a žalostí jiných; těší se s těmi, již se radují, a pláče, když jiní jsou smutni.

Tím dosáhlo dítě stupně, který z mnohých příčin pravidelného vedení a vychovávání dítěte školou vyžaduje, nemá-li duševní vzdělání zůstaveno býti nahodilostem, třeba dle jistého plánu rovnoměrně na chovance působiti.

Třetí stupeň duševního vývoje jest stupeň nevázané obrazotvornosti a dětské důvěry; začíná příchodem do školy a obsahuje 7. a 8. rok stáří. Jest to stupeň přechodu a doba, v nížto fantazie vládne. Usuzování dítěte podléhá obrazotvornosti, která pochopení skutečnosti není přízniva, tím více, jelikož dítěti v době té ustálených pojmů časových a místních zcela schází, kteréž by fantazii omezovati mohly. Tak jest tomu v ohledu theoretickém.

Praktický směr ukazuje dítě plno důvěry a podřízenosti autoritě svého vychovatele. Jinak jest dítě tohoto stáří sobeckým, hledíc si získati přízeň svého vychovatele, při čemž na své spolužáky ohledu nebere.

Vylíčení typů vyšších duševního vývoje pro věc naší okamžitě není potřebí.

Blaze dítěti, které vyrůstá ve šlechetných poměrech rodinných, jež vychováno bývá společností oduševněnou, společností odnášející se za ideami mravními. Rodina položí základy pro veškerou výchovu, škole budovati jest dále na těchto základech ve smyslu rodiny dobré za cílem vzdělání mravního, náboženského charakteru. Zříditi jest škole ve vědomí chovance obsáhlý, pěkně organisovaný obor myšlenkový, v němž dobré a šlechetné, mravní a náboženské převahu má. Herbart vytknul vyučování dvoji cíl: vzdálenější, vypěstění charakteru mravního, a bližší, probouzení a vzdělávání mnohostranného zájmu. Herbartův mnohostranný zájem není pouhým principem vyučovatelským; jesti silou, která pudí, nutí, táhne; jest to záliba trvalá z konání věcí; jest zájem, cit a snaha: jest prostředníkem mezi poznáním a chtěním. A dle těch dvou hlavních zdrojů, z nichž představy prýští: ze zkušenosti a z obcování, rozeznávají dlužno také dva hlavní druhy zájmů: poznání a účast, jež dále rozvésti lze v šestero tříd.

Kdo zná výchovy cíl v uzpůsobení dětského ducha, má se dále rozhlédnouti, chce-li ve svém povolání učitelském přirozeně si vésti, po učivu neb látce učebné, která by duchu dětskému příbuzna byla a předem již zájem zajistila.

Paedagogové, psychologové, básníci jmenují dobu volné fantazie krásným jarem, májem dítěte. I kmen (národ) má své krásné jaro za dětského věku svého; všichni národové, ať více nebo méně vzdělání, mají za dětského věku svého pohádky aneb pověsti, jež jsou pohádkám podobny. Jest to období, v němž národ pro svou nepatrnou, nevyvinutou inteligenci cítí se závislým na silách přírodních; kdy ještě nemohl člověk chápati možnosti a nemožnosti, příčinnosti a zákonitosti v přírodě, kdy se jí hrozil a ji obdivoval, kdy přemnohé zjevy nemohl si

vysvětliti jinak než zázračností nadpřirozených a mimolidských bytostí. V pocitu své závislosti na silách přírodních, za nimiž člověk dobré i zlé, lidem sice podobné, avšak daleko mocnější bytosti vidí, uvádí je ve vztahy s lidmi, podkládá zjevům přírodním obsah a uvádí zjevy v souvislost, jakž to jeho mysli se zamlouvá. Takto tvoří člověk báje (pohádky).

Psychologie národů vidí v tomto postupu tři stupně vývoje, a sice:

1. prosté zosobňování přírody, to jest personifikace přírody bytostmi citíci a jednajícími;
2. mythická appercepce, uvádění těch bytostí do vztahu s lidmi co do smýšlení a jednání;
3. poetické rozvádění obsahu pomocí obrazotvornosti omezující a kombinující.

Stupněm tímto dostoupí člověk oné výše duševní, na nížto obsah své představivosti a citivosti formou povídky vykládá, čímž také zdroj pohádkový se otvírá. Povídá se proto, že pohádka jest výkvět samorostlé poesie národní. Krásné a významu plné jsou národní pohádky slovanské. Ačkoliv osvěta se vzmáhá a ve vědách přírodních tak značného pokroku znamenáme, zaujímá pohádka uprostřed toho světa realného zasloužilé místo své.

Psychologické pozorování stvrzuje podivuhodnou podobnost dětského věku i národa a stupeň dětství jedince.

Ve svém mythickém pojmání a smýšlení prochází dítě stupně tři zcela tak, jak jimi národ prošel. Podobně i v dítěti převládají podněty (popudy) mythické. Kde ho vzdělanost opouští, tu kryje dítě mezery povstávající svou fantasií. I dítě teprv na stupni třetím vchází do říše pohádky.

Začátkem obrazivost dítěte váže na předměty, které smysly svými pojímá. Váže-li se pozornost dítěte na některý předmět, již jest fantasie jeho činna, věci ožívají.

Na stupni druhém vývoje duševního převládá velmi jasně činnost hry. Dítě jest sto, aby s věcmi něco započalo, zároveň hrou některou krásnou ideu uskutečnilo. Čím to projevuje, jsou mythické appercepce.

Jakmile dítě do jisté míry řeč svou ovládati počíná, vchází do ráje pohádky (viz stupně vývoje duševního).

Důmyslní rodičové z příčiny té skýtají dětem svým pohádky, a dítě nemálo k tomu přispívalo, že se pohádky v národě dosud zachovaly a že je tolik cení. Prochází pohádkou ona podivuhodná čistota, pro kterou dítě tak blaženým a šťastným se cítí. Filantropisté ve svém střízlivém smýšlení pohádku z učby vyhostili. Nyní však obecně se uznává, abychom dítěti radost z toho světa nadsmyslného, plného divův nezkalili. Dítě pozvzdává se pohádkou na stanovisko vyšší; zvláštnost a rozmanitost fantastických sdružení pohádkových dodává představám dětským i duchu dětskému větší rozmanitosti a čilejší ráznosti.

Dr. Ziller s velikým důrazem zasazuje se o zpracování pohádek školou. Uvádí příčiny tyto: 1. Po stránce psychologické: Rokem šestým převládá u dítěte fantasie. Dítě v době té nemá ještě žádných ustálených pojmů, ani tenkrát ne, když se mu předčasně skýtají. Fantasii má škola vzdělávati, neboť jest přebohatým zdrojem přečetných vyšších snah. Dítě však musí tvořiti pojmy a fantasii svou podřizovati rozumu. V té věci nejlépe poslouží poetická látka pohádky národní, ponechávajíc obrazivost

úplnou volnost, neznajíc jmen ani osob ani míst a neomezujíc příběhů svých ani časem ani místem.“ Děti zůstávají déle naivními, prostosrdečnými a možno je snáze vésti a podřídit. Mysl dítěte a duch pohádky jsou v plném souladu, z čehož také vychází snadné pochopení, dětská radost pohádky slyšeti, blaženost pohádkou se obírat a prostolibé pověřování pravdy.

Z veliké účasti dětské mysli resultuje se velká samočinnost dítěte: samočinně mysliti a mluvit při spracování a pojednání pohádky.

Pohádkou se obrazivost dítěte vyvíjí, ona však rovněž uvádí do nových poměrů lidského i přírodního života.

2. Po stránce ethické. Mimo věci, jimiž možno vzdělávati fantasií, skrývá obyčejně v pohádce pod rouškou podivných příběhů nějaká pravda neb nějaké naučení, chovajíc v sobě mnohých aesthetických a ethických pojmů a zásad. Možno takto dítě aestheticky a ethicky vzdělávati. Tyto zásady bývají zpravidla četnými případy illustrovány, pročez se jeví svou rázností a čílostí. Zvláště tomu tak na blahovůli, jenž střediskem života dětského býti má. Pohádka honositi může se tou předností, důležité pravdy životní a dobré vzory v útlé srdce dítek hluboce vštípití bez dlouhého poučování, bez unavujícího moralisování.

3. Po stránce věcné: Pohádka také v sobě chová velký počet čistě objektivních, rozumových pojmů a věcí, jichž možno pojednati ve vyučování názorném, čímž udržujeme dítě ve styku s poměry života obyčejného.

V poetické a vychovatelské hodnotě pohádky národní oproti mnohým dětským povídkám vykládá Krásnohorská, že ona jest přesně stručná, že vyniká jednoduchostí a prostou klassikou typů, dětinou jakousi klassikou prostodušného názoru a taktéž dětinou makavostí a jasností své epiky. Nutným jejím znakem jest šťastné a dokonalé zakončení.

Kdo miluje nejen tiché žačky ve škamně a vůbec šťastné děti v jejich celé originalnosti, s jejich těkavou a nenasytnou obrazností, s jejich bažením po věcech neobyčejných a velikých, s jejich prostomilou badavostí a čtveračivou zvědavostí, bude si přát, aby přišla již z módy ona suchoparná literatura dětská, umožňující samu přirozenost dětinného věku a i primitivní dětský krasocit, a za to aby k oblažení našeho drobného obecnstva nastala renaissance dětské povídky dle přirozeného vzoru a z původního zdroje pohádky prstonárodní. — Aby se probudil a ustálil zájem v četbě, není účinnějšího prostředku jako pohádku. Paedagogickou cenu povídky dobré pro děti objevila škola Herbartovská: že povídku do služby výchovy uvedla, jest rovněž jedna z nejpřednějších zásluh školy Herbartovské. Veškeré ty přednosti, jichž Dr. Willmann žádá na povídce, svědčí také dobré pohádce, tak že tato z příčin uvedených a pro svůj zvláštní jemnocitný ráz se výborně hodí pro školu jako prostředek vzdělávací. Pohádka národní jest dětská, jednoduchá, plna obrazivosti i možno jí vzdělávati mravně a pozitivně poučovati; jest trvalé klassické ceny a tvoří jednotný celek, tak že i mnohostranný zájem pohádkou probouzeti lze.

Neodpovídá však každá pohádka uvedeným požadavkům. Má-li pohádka účelu vychovavacímu vyhověti, platí tu důvody paedagogické pro výběr a posloupnost pohádek v učbě školní. Při výběru pohádek řídití jest se škole úvahami ethickými, při posloupnosti pohádek úvahami psychologickými.

Do výběru pohádek platí: Pohádky obsahem prázdné, jimiž nelze vzdělávati vůli chovance; pohádky, které aestheticky urážejí a mravním

ideám se přičí; rovněž pohádky příliš fantastické vyloučiti jest nám z výchovy a z vyučování školního. Právě ceny jsou pohádky zaujímající stanovisko dítěte, čisté a ideálního rázu, pohádky ethické a povahopisné, jichž hojnost vytryskla z ducha národního; mnoho z nich mohli bychom nazvati mudroslovnými. Zná-li vychovatel cíl výchovy a individualitu svého chovance, látku neb učivo dětskému duchu kongeniální, totiž příbuznou, jde mu dále o to, aby látku, v tomto případě povídku (pohádku) racionelně pojednal a zpracoval.

Z pravidla škola dětem pohádku skytá (vypravuje). Třeba míti na mysli vypravovatele a posluchače; onen podává text, ten ilustruje; vypravovatel komponuje, posluchač provede věc na prahu svého svědomí. Text a ilustrace ať jsou ve shodě!

Pohádka jest povídka, jejímž dějištěm jest svět smyšlený, spravující se jinými zákony, nežli svět skutečný, plný divův a bytostí nadlidských, zlých i dobrých. Okolnostmi těmi spravuje se tón pohádkový, odnáší se řeč a posuňky při vypravování, názornost a plastika přednášky.

Paedagogika, zvláště psychologie dětství, učí, že se pohádky výborně k tomu hodí, by si dítě obsah pohádky samočinně pořídilo, jelikož má ve vědomí svém již mnohých základů ku upravení si pohádky: V tom případě neskýtež škola přímo povídky; nýbrž žádej na učni, by ze svých zkušeností, z elementů své představivosti a citivosti rozmluvně a zábavně pohádku sám si upravil. Postup tento má tu výhodu, že dítě netoliko percepuje, že jest tu samočinná produkce dítěte, a že práce jeho odnáší se logicky jediné správnou cestou, onou, kterouž i národ při vzdělávání pohádky své kráčel: dítě personifikuje, provede mythickou apperceptci, rozvede formou poetickou dále obsah, při čemž úplně a zcela nevázanou fantasií dle své individuality činným jest; vycházejíc stále od věcí. Předejde škola postupem tím také tomu, že děti živé, čilé a švitořivé do školy vstoupivše neumlknou. Dětské fantasií a individuálnímu vyjadřování se slovem budiž největší volnost dána. Na učiteli žádá se veliká dovednost a živost, aby byl schopen myšlenkám dítěte sledovati a zvláštnostem jeho mluvy se přizpůsobiti. Prvnímu pochopení, z pravidla nevytříbenému, následovati musí dalším propracováním pochopení vyčistěné a všestranně jasné, kteréž opakováním a dalším osvojováním na své originalnosti ztrácí. Je-li pohádka pojata, nastává reflexe, prohloubená ze stanoviska mravního a náboženského, a jsou-li pravdy a naučení již do povídky vetkány, následuje shrnutí jich, aby dalším užitím vešly v život dítěte.

Možno ku konci tvrditi:

Národ za dětského věku a dítě na stupni svého dětství jsou si kongeniální, příbuzny. Jelikož se skrývá v pohádce nějaká pravda neb nějaké naučení, jest vydatným prostředkem ku vzdělání charakteru; možno také pohádkou pěstiti mnohostranný zájem. Pohádka má paedagogickou cenu dosti značnou; nejen že dráždí, povzbuzuje a zásobuje obrazotvornost; ale cvičí se jí též znamenitě paměť a logická souvislost věcí při její reprodukci; k tomu je v ní dán zajímavý, věcný obsah pro cviky mluvní a hojný material k rozmnožení zásoby jazykové. Když pohádka umlkla, pozvídá se ku práci soudnost, nastává pověřování jejího obsahu, užitečné přirovnávání fantastických snů a skutečnosti: to jest práce užitečná, ale třeba se při ní míti na pozor, aby rozumovým rozbořem nebyl setřen pel poesie pohádkové.

Pohádka umožňuje přechod z nevázanosti života rodinného do života školního, více vázaného a logického myšlení; ze hry v domě do práce učení se ve škole,

a to: snadně, libě a mocně, jakž toho náš veliký paedagog Komenský a jeho stoupenci na poli paedagogickém na každém vyučování, jež má býti přirozené, žádají; značí tato přirozenost racionelní, souměrný a konsekventní postup opírající se o zásady ethické a psychologické, jimiž možno každý krok odůvodniti? Na nejnižším stupni didaktického vývoje jest učební předmět střediskem. Žák předloženou látku osvojit si měl, seč mu možno bylo. Methoda tato spravovala se výhradně vlastností předmětu, nikoliv však vlastností podmětu. Toť stanovisko středověké, jemuž klonili i reformatoři.

Veliký učitel století 17. J. A. Komenský zpracoval látku vzhledem na žáka. On uvedl psychologický moment do vyučování, což znamenalo ohromný pokrok.

Století 18., století vzdělání a výchovy, v němž žili a působili Lessing, Herder, Goethe, Schiller, Rousseau a Filantropisté, vedli si dále na této dráze didaktických snah, upraviti totiž učivo se zřetelem na vlohy učňovy, však přecházeli ve svých didaktických snahách do krajnosti tím, že učení se zkracovali, zevně oslazovali, posléze došli k tomu, hravě se učit, čím vážnou práci převedli do hry.

Nyní bylo opět třeba, přizvukovati vážnou, (přísnější) práci, při níž dbáti bylo duše dětské. Stalo se tak Pestalozzim, od něhož nejpłodnější methodické hnutí vychází. K zásadám Pestalozziho připojil Herbart, zásady Herbartovy dále provedl Dr. Ziller.

Vzhledem na jednotný cíl výchovy naší mládeže stává též jen jediná cesta pravá, ona, která se řídí zákony ducha mladistvého, jest jen jedna methoda vyučovací, která z ethických a psychologických důvodů vychází. V tomto smyslu vykládá se též věta Komenského: „Stává pro veškeré vědy, veškerá umění a veškeré jazyky jen jedna přirozená methoda“. Methoda tato jest ideálem, jež každý vychovatel sledovati má.

Nemají-li výsledky (úspěchy) našeho vyučování a výchovy naší rovnati se ovoci trpkému a malému, nesmí vychovatel vyhýbati se práci a námaze; neboť bohabojnosti, lásky k vlasti, pracovitosti, umírňování se a střídmosti i jiných ctností nelze si osvojit bez nucení se, bez práce a sebezapírání.

FRANT. PELAN.*)

O zázraku.

Jako v životě všech národů nalézáme náboženství, tak podobně všude nacházíme i víru v zázraky, tak že možno tvrditi: Kde náboženství, tam i víra v zázraky. Víru tuto stejně má pohan, uctívající tělesa nebeská za své bohy, jako pohan, oddaný hrubému fetišismu. Kdežto však ostatní vyznání prohlašují za zázrak děje jakékoliv, mnohdy i úplně nezaplněné, směšné (srovnej zázrak o Mohamedovi a měsíci) ano i děje nemožné a tak zřejmě vymyšlené, musí míti pravé náboženství vždy důstojné, nad vší pochybnost vyvýšené, vznešené svým původem, průběhem a cílem. A křesťanství skutečně má plno takových zázraků, vykonaných buď od zakladatele víry

*) Die Apologie Křesť. od Dra Vychodila, Filosofie od Dra Pospíšila a j.

křesťanské Ježíše Krista, neb způsobených z moci Bohem propůjčené od apoštolů a jiných věřících.

Odpor, který se v naší době rozvinul proti pravdám křesťanským, důsledně musel se též zdvihnouti proti zázrakům, jimiž se tyto pravdy dokazují za pravdy božské. Není to tedy speciálně odpor proti zázrakům, jako proti samé víře, třeba mnohý odpůrce zázraků tvrdil, že popíráním jich chce vlastně víru očistiti, na stupeň vědecký povznésti a tak každému lehce přijatelnou učiniti. Neliší se tedy zásadní odpůrce zázraků v ničem od úplného nevěřce. Usiluje pak nevěra trojím způsobem zničití podklad těchto zázraků a následovně též víru v ně. Se stanoviska historického praví, že se vůbec nikdy žádný zázrak nestal, se stanoviska věd přírodních tvrdí, že se ani státi nemohl, poněvadž přírodověda žádného zázraku nepřipouští a proto, staly-li se kdy nějaké podivné děje, že byly jen úkazy přírodními, jichž příčin tehdejší lidé ještě neznali; se stanoviska filosofie pak prohlašuje, že se podobně žádný zázrak státi nemohl, poněvadž zázrak nedá se ani mysliti.

Proti tomuto nesprávnému úsudku nevěrecké historie, přírodovědy a filosofie bude v tomto článku pojednáno objektivně jak o možnosti zázraků vůbec, tak o skutečnosti zázraků křesťanských. Jest zajisté potřeba častěji promluvití o zázracích, zvláště biblických, by tak posílila se víra v pravé, dokázané zázraky a s nimi posílilo se i přesvědčení o pravosti víry křesťanské, již právě zázraky biblické měly a mají dokazovati. Proto dle trojího způsobu, jakým skutečnost a možnost zázraků bývá popírána, bude o nich zde též s trojího stanoviska promluveno a to 1. se stanoviska historického, 2. se stanoviska přírodovědeckého a 3. se stanoviska filosofického. Ku konci pak bude krátce pojednáno o zázracích svatých osob a o legendách.

1. Zázrak se stanoviska historického.

V křesťanství nevyvinul se pojem zázraku nějakým filosofickým přemýšlením, nýbrž vznikl na základě skutečných historických událostí, jakých nalézali křesťané hojně v životě Ježíše Krista, jeho apoštolů a mnohých křesťanů. Definuji pak křesťanští učenci (sv. Tomáš) zázrak takto: Děj neobyčejný, provedený mimo řád přírodní, však smyslům člověka přístupný, Bohem samým. Tedy jest to děj neobyčejný, jenž neděje se pravidlem jako řád přirozený, nýbrž jen výminkou, odchýlkou od řádu přirozeného a proto jej též převyšuje (děj mimopřírodní, nadpřírodní, nikoliv však protipřírodní). Proto klíčení semene obilního, oživení počatého těla dětského duší atd. nesluje zázrakem, poněvadž děje se sice tajemně, ale pravidelně, tak že podobné zjevy počítáme již k řádu přírodnímu. Zázrak musí býti též nějakým způsobem přístupný smyslům, obyčejně zraku, by člověk tuto odchýlku mohl znamenati. Proto proměnění chleba v Tělo Páně též neklademe v tuto definici zázraku, poněvadž ji nikterak není možno smysly postřehnouti. A konečně musí býti svým provedením i cílem tak vznešeným, že samovolně musí vésti k přesvědčení, že při něm mohla působiti jediné moc božská. Proto různé, podivuhodné a dosud nevyzkoumané výjevy magie naprosto nemožno považovati za zázraky, protože se dějí ze ziskuchtivosti, svádí často k pověře a tak zřejmě vylučují všechnu činnost božskou.

Božský zakladatel křesťanství konal pravé zázraky. Písmo sv. vypravuje o tolika zázracích Spasitelových a to způsobem tak klidným, že zdá se u něho největší zázrak býti dějem všedním a tím dosvědčuje již,

že se skutečně staly. Odtud též se vysvětluje ona netečnost zástupů ku mnohým divům Spasitelovým, které by nyní dovedly rozrušiti celou společnost a přesvědčiti i velkého odpůrce zázraků. Tehdejší však zástupové uvykli jim i jejich množství, a proto zůstali při nich chladnými, aneb ze zvědavosti a pro svou zábavu žádali stále ještě viděti nové zázraky. „Mistře, chceme znamení viděti od tebe,“ žádali ti, kteří již viděli tolik divů.

Zázraky Spasitelovy možno rozdělit na 5 skupin: 1. Zázraky na neživé přírodě, 2. okamžité uzdravení nemocných, 3. vzkříšení mrtvých, 4. vymítání zlých duchů a 5. zázraky na vlastním těle. Jest úplně nepopíratelno, že staly-li se ony děje, a staly-li se oním způsobem, jak je vypravováno v Písmě sv., že jsou skutečnými zázraky. Naprosto nelze vyložiti zjevy ty způsobem přirozeným, neboť již na první pohled převyšují celý řád přirozený. Proto ani odpůrcové zázraků nemohou upříti těmto událostem zázračnosti, což taky skutečně nečiní, ale popírají jednoduše tyto události, že se vůbec nestaly. Počínají si, jako si počínali odpůrcové Kristovi, když on učinil zázrak, uzdraviv slepého od narození. Tehdy chtěli tuto událost popříti a nyní popírají všechny zázračné události Kristovy. Tehdy to učinili, by nemusili uznati Ježíše Krista za Boha a učení jeho za božské, nyní se to děje právě z těchže důvodů. Popírati však zázraky Kristovy se stanoviska historického jest bez důvodů je zamítati.

Zázraky Kristovy skutečně se staly.

1. Kristus Pán sám na zázraky se odvolával a jimi svoji nauku dotvrzoval: Slepí vidí, chromí chodí (Luk. 7. 22.) Nechcete-li mě věřiti, skutkům věřte (Jan 10. 38.) Dokazoval tak vznešené pravdy skutkem ještě vznešenějším — zázrakem. Osoba Kristova byla tak vznešená, že vylučovala všecken klam, ano obdivem naplňovala i jeho odpůrce. Když tedy o zázracích mluvil a na ně se odvolával, pak je jistě též vykonal.

2. Způsob zázračných událostí a jejich provedení bylo tak jednoduché, že stejně úplně vylučovalo všechnu snahu na oklamání lidu. Nebylo tam nic velikého, neb tajemného, nýbrž obyčejně jen pohled, slovo, dotknutí, modlitba. A tato malá, nepatrná příčina měla vždy velký, zázračný výsledek.

3. Též účel zázraků odpovídal vždy božské důstojnosti toho, který je konal. Nikdy nechtěl jimi získati si česť nebo obdiv, nýbrž oslaviti Boha, dokázati pravdu své nauky a spasiti duši lidskou. K duši lidské a k její spáse nesla se všechna jeho pozemská činnost a proto, když i prospěl tělu, mířil vždy k duši. Když uzdravil chorobu tělesnou, říkával: „Víra tvá tě uzdravila. Jdi a nehřeš více!“ Tak měl stále na paměti cíl nejvznešenější a proto hodný zázraků.

4. Kristus při svých zázracích měl vždy svědky a větší počet jeho zázraků byly tak veřejné, že tisíce lidí mohlo se o nich přesvědčiti. Byli to lidé všech stavů a vzdělání, mnozí z nich stáli proti Kristu nepřátelsky, ano i přicházeli, by jej při nich polapili. Těmto nešlo tak o zázrak sám jako spíše o osobu Kristovu a o jeho náboženské učení. Přijmou-li jeho zázraky, pak musí zavrhnouti své dosavadní zásady, přijmouti nové učení a osobu hlasatelovu uznati za Boha. Proti tomu však se vši silou vzpírali, a proto nemožno je podezírat z nějaké chtivosti zázraků aneb lehkověrnosti, jako spíše z nepřátelského stanoviska proti nim. A přece ani tito svědkové nemohli obviňovati z nějakého klamu při zázracích. Mnozí ze svědků spátřivše zázrak, odešli od Krista, neuvěřili v něho, ale zázraku popříti nedovedli, ba ani se o to nepokoušeli. Usmrtiti Krista, to byla jejich jediná

odpověď na jeho zázraky. Mimo to sama doba tehdejší byla ve víře pokleslá, všude plno náboženského skepticismu a tedy i zaujatosti proti zázrakům.

5. Též sv. apoštolové nebyli lehkověrní. Byli syny své doby a jako lidé prostí byli tím více oddáni tradicím národa židovského. Neuvěřili vždy hned, tak že jim Spasitel i jejich nevěru vytýkal, a proto nebyli ani při dívech Kristových lehkověrní. Když však ze zázraků poznali pravost víry Kristovy, pak ji hlásati učinili svým životním povoláním, za ni byli hotovi trpěti a konečně i životy své za ni položili. Bylo by to možno, kdyby nebyli skálopevně přesvědčeni? Jejich odůvodněné přesvědčení o pravosti zázraků Kristových vedlo je k tomu, že mohli tak klidně, přesvědčivě o nich psáti ve svých evanděliích, že mohli těm, kteří jim zakazovali o Kristu kázati, odpověděti: Posudte sami, možno-li nám jinak mluvit, než jak jsme viděli a slyšeli. Též celý život svatých apoštolů byl tak čistý, vážný a vznešený, že samovolně vylučuje všechno podezření klamu. Tedy co nám v Písmě sv. o zázracích Kristových napsali, všeho zajisté byli svědky, vše to se skutečně stalo a právě takovým nevysvětlitelným, zázračným způsobem se stalo, jak o tom vypravují.

Tak osoba Spasitelova, způsob jeho zázraků, jejich vznešený cíl i svědkové, hlavně svatí apoštolové, jsou nám zárukou, že se zázraky ty skutečně staly a že byly pravými zázraky. Proto o zázracích Kristových pochybovati, jest je bez důkazů, ano proti důkazům popírati. Jsouť zajisté historicky mnohem jistěji zaručeny než každá jiná historická událost, kdyby tyto se měly popříti, pak nebude více žádné opravdové a dokázané historie. Tím pak, že se skutečně historicky staly, padají již ostatní dvě námitky: moderní přírodovědy, že se státi nemohly, poněvadž příroda zázraku nepřipouští, a nevěrecké filosofie, že se zázrak nedá ani mysliti. Contra experimentum non est argumentum, když se skutek stal, pak jest nemožno dokázati, že se státi nemohl. Záhodno však věcně posouditi též tato obě stanoviska.

2. Zázrak se stanoviska přírodovědy.

1. Přírodověda, která postavila se na stranu nevěry, prohlašuje poznané zákony, jimiž svět jest řízen, za nutné, nepřipouštějící žádných výjimek. Tato přírodověda praví: Lidé, neznajíce dobře věd přírodních a jejich nezměnitelných zákonů vždy se divili neznámým věcem. Odtud vznikla myšlénka divu a zázraku. Tedy neobyčejné události přírodní způsobily viru v zázraky. Než celý běh tohoto světa jest jen přirozeným, příroda zázraku nepřipouští a proto též nic mimopřirozeného neb nadpřirozeného nemá v ní místa. Znalostí přírody se všechny zázraky vysvětlí a pak víra v ně přestane.

Odpovídáme: Výjevy přírodní vždy se vysvětlovaly přirozeně, ano hlavní zásadou církve při posuzování zázraků jest: Vždy děj v první řadě považovati jest za přirozený a k výkladu nadpřirozenému jest sáhnouti teprv tehdy, když jest naprosto jisto, že se děj vymyká ze všech zákonů přirozených nejen poznanych, nýbrž též možných. Neznáme ovšem úplně duši prvního člověka, ani stupeň jeho přirozeného poznání, tolik však přece o něm víme, že vedle mythů znal i přírodní pravdu a že vždy své mythy rozeznával od skutečných sil přírodních. Nepokládal tedy vše hned za zázrak, co jím nebylo. Podobně jisto jest, že lidstvo za dob Kristových stálo značně vysoko ve známosti přírody a její sil a zákonů. Proto dovedlo posouditi, že utišení pouhým slovem rozbouřeného moře, uzdravení v okamžiku beze všech prostředků nemocného, vzkříšení mrtvého a vstáti z mrtvých přesahuje úplně zákony přírodní a to jak známé tak i možné. Mythy oby-

čejně neuvádějí žádných svědků, oněch událostí však byli svědky tisícové. Též nynější přírodověda, která zase od dob Kristových značně pokročila, nedovede jich svými poznanými zákony vysvětliti, a proto praví a priori a zkrátka: nemohly se státi. Má v jednom smyslu pravdu, pokud totiž tvrdí, že se zázrak přirozeným způsobem nevysvětlí, ale úplně chybuje, když proto tvrdí: nestal se.

2. Přírodověda namítá, že soustava přírodních sil a zákonů jest jednotný řetěz, který nemůže býti porušen. Kdyby se proti těmto ustáleným zákonům mohla postavit nějaká protivná jim událost, pak by tyto zákony vůbec byly zničeny. Tyto zákony zničití není však možno a proto zázrak v přírodě nemá místa.

Odpovídáme: Křesťanství vždy uznává platné zákony přírodní, jimiž svět jest řízen. Zákony tyto jsou však odpozorované ze skutečnosti, čili empirické, a proto nám pouze praví, že fysický světový řád se dle nich řídí. Nepraví však, že taky vždy a všude dle nich musí býti řízen, čili, že pravidlo to, jako vůbec všechna pravidla, nepřipouští výjimky. Zákony přírodní odvozeny jsou ze skutečnosti, skutečnost však má vždy nutný předpoklad: stanou-li se ty a ty podmínky. Žádná událost není jednoduchý výsledek, nýbrž jest výslednice různých složitých příčin a proto nalézáme v přírodě i nutnost, když známe všechny příčiny a jejich sílu, i nahodilost, když neznáme všech příčin aneb jejich sil. Od kolika různých činitelů závisí na př. déšť, a to nejen od činitelů, ale i od intensity těchto činitelů.

Dále síla vyšší vždy opanuje sílu nižší: síla organická mechanickou, duševní hmotnou a tvůrčí stvořenou. Teplota, tedy moc vyšší, ruší sílu magnetickou, moc nižší. Člověk dovede si síly přírodní podmaniti a přece zákony přírodní zůstanou v platnosti. Ano mnohdy v jednotlivém případě zdá se jakoby síly přírodní přestaly a pak nastupuje jakési tajemství. Všeobecný zákon zní, že krystal je těžší než hmota, z níž krystaluje a přec u vody jest opak, led jest lehčí než voda. Jak se to stane? Nevíme; pouze na otázku, proč se to stane, můžeme odpovědět, že toho vyžaduje rozumná účelnost, jinak by všechna voda v zimě promrzla a nebyl by možný ani život. Není tedy svět nějakým mechanickým strojem, v němž vše jde slepě dle empirických zákonů, jež člověk v životě poznal, ale nad nimi jest ještě účelnost, o níž rozhoduje Tvůrce přírody. Může tedy jako bytost všemohoucí z důvodů vyšší účelnosti, by na př. potvrdil svoji jsoucnost nebo svoji nauku, učiniti též nějakou výjimku od přirozených zákonů, čili zázrak. Tím ovšem nikterak těchto zákonů neruší. Zázrak není snad děj proti přírodě, čili logicky protimyslný (jako je na př. kulatý čtverec), nýbrž je pouze mimo neb nad přírodu a Bohu zajisté stejně jest možno působiti v mezích zákonů přírodních neb se nad ně povznésti.

3. Namítá se dále, že zázrak v tomto smyslu jest Boha nedůstojným, poněvadž by jím přírodu, kterou stvořil, takto spravoval. — Nechce opravovatí, ale jen sebe zjeviti, svým slovům pravdy získati a lidstvo ku spáse vésti. Věrou v zázraky právě nejživěji uchovává se víra ve svět nadpřirozený a vědomí v prozřetelnosti Boží a tak varuje se lidstvo před hrubým materialismem.

4. Říká se též, že Kristus znal síly přírodní, jichž tehdejší lidstvo ještě neznalo a těch užíval ku konání svých zázraků. — Divno však, že jich až dosud taky naše pokročilá doba nezná. I na tajemné síly dnešní magie se ukazuje, když se mluví o zázracích Kristových. — Výjevy magické nejsou zjevy teprv naší doby, ale již v dobách Kristových byly známy, jak vypravuje Tertullian a Ammian Marcellin. I Kristus Pán je znal, na ně

poukazoval, ale před nimi vždy výstražně varoval. Jak vznešenými jsou zázraky jeho nad podobné kejkle. Ostatně jest jisto, že právě křesťanství, když se ve světě rozšířilo, zamezilo podobné pověrečné pokusy, a že naše doba zase k nim sahá, protože počíná opouštět pravou víru křesťanskou.

5. Též námitka, že by věrou v zázraky trpěla věda, padá jako nemístná. — Jakou z toho může mít věda škodu, když člověk v starostech postavený k Bohu se modlí a od něho též důvěrně pomoci očekává? Snad ještě věda lékařská, když by jí nemocný věřící neuznával, ale jen na Boha spoléhal. Ale právě rozšířené tak zv. lidové líčení dokazuje lichost této námitky. Aneb jakou z toho má věda škodu, když člověk věřící při neznámých příčinách poukazuje na Boha, člověk však vzdělaný ale nevěřící poukazuje na náhodu, neb řekne: nevím!

Z řečeného patrně, že příroda nejen dává místo zázraku, než i zázrak mnohými svými zjevy objasňuje. Všechny námitky se stanoviska přírodovědy mají vlastně svůj původ v materialismu a v popírání Boha. Proto s materialismem stojí a padají. Materialismus uznává věčnost, samočinnost a všemohoucnost mrtvé hmoty ve světě, moci Boží však uznati nechce.

3. Zázrak se stanoviska filosofie.

Filosofie, která v našich dobách staví se buď částečně neb úplně na stranu ateismu, často prohlašuje: Zázrak nedá se rozumem mysliti a proto jest nemožný.

Úsudek tento jest úplně nesprávný. Co nám praví náš rozum o věcech a o jejich poměru k Bohu? Praví, že všechny věci nejsou samy od sebe, a proto taky nejsou nutné ani nezávislé. Jsou to příčiny druhého řádu, a proto předpokládají příčinu prvního řádu, jež je stvořila a jim trvání i činnost vyměřila. Závisí tedy ve svém trvání i činnosti od příčiny absolutní — od Boha. Jako dílo závisí od mistra, tak celá příroda závisí od Tvůrce. Člověk může svoje díla buď v klidu ponechat, neb v nějakém směru ještě dále na ně působiti. Podobně též Bůh může dvojím způsobem působiti na přírodu: buď způsobem přirozeným, to jest nechati působiti stálé zákony, jež do ní vložil, neb způsobem mimopřirozeným, když mocnějším způsobem zasahuje do zákonů tvorstva. Kdo toto popírá, vylučuje úplně Boha z přírody.

I k tomu, by zákony přírodní stále stejně působily, jest zřejmě potřeba činnosti Boží. Bůh vložil tyto zákony do přírody svojí vůlí (fiat — budiž), poněvadž však Bůh se nikdy nemění, trvá tento projev vůle stále až do té chvíle, kterou zase od věčnosti předvídal, v níž všechny zákony svojí vůlí opět změní. Tedy činnost jeho — vůle — stále v přírodě trvá a její zákony zachovává.

U každé věci rozeznáváme podstatu, která jest částí nejdůležitější, neboť činí věc věcí, a rozeznáváme způsoby (velikost, podobu, tíži, atd.), které mohou býti měněny. Člověk má schopnost působiti jen na způsoby, Bůh však působí přímo na podstatu, poněvadž v ní jest přítomen a ji proniká. Jest s podstatou spojen svým rozumem a vůlí a může tedy s podstatou dle svého nejdokonalejšího rozumu a dle své nejdokonalejší svobodné vůle svobodně a účelně nakládati. Kdyby člověk svou duší mohl takto přímo působiti na samu podstatu věcí, pak by mohl i on konati zázraky, mohl by měniti celé věci jak teď mění jen jejich způsoby. Bůh jako bytost živá a nejvyšší rozumná působí na podstatu vždy, než při zázraku jeví se jeho činnost nápadněji. Dá se tedy zázrak rozumem nejen poznati, ale i úplně pochopiti, ano tento názor o zázraku objasňuje nám samého Boha a činnost

jeho činí nám tím dražší a velebnější. Proto právem tvrdíme, že popírání zázraků není jen snad snižováním Boha, ale úplným jeho zavrhováním.

Proto přesvědčení, že Bůh může zasahovati do fysického řádu věcí, nalézáme u veškerého lidstva. Toho nejjasnějším důkazem jest lidská modlitba. V ní projevujeme přesvědčení, že Bůh může přímo v jednotlivých případech zakročiti, a prosíme, by tak skutečně učinil. Neprosíme snad za změnu celého světového řádu, nýbrž jen některého zákona a jen v jednotlivé záležitosti. I největší odpůrce zázraků ve své tísní mimovolně žádá nejen zázrak, ale i potajmu ho očekává. Tím naznačuje, že víra v možnost zázraků jest úplně rozumná a patří již k lidské přirozenosti.

Zázrakem též, jak již zmíněno, Bůh se nikterak nemění, neboť co nyní v čase koná, již od věčnosti ustanovil vykonati.

4. Zázraky svatých a legendy.

Často někteří lidé připouštějí více zázraky Kristovy, poněvadž Kristus již svou osobou převyšoval veškeren řád fysický a tudíž i nad zákony přirozené mohl působiti, ale upírají zázraky svatých, ano i možnost takových zázraků.

Přiznáváme, že člověk, jenž jako bytost z části hmotná, z části duchová přináleží též k řádu fysickému, může se nad něj povznést, ale nemůže jej svojí silou měniti. Sám od sebe ovšem nemůže zázraků činiti. Než Bůh může při konání zázraků užiti člověka jako nástroje a tak působiti jaksí prostředně na tento svět. Proti této pravdě nedá se zajisté nic závažného namítati, a to tím méně, když i Spasitel sám svým apoštolům slíbil, že z jeho moci budou zázraky konati (Mar. 16. 17.). — Dále jest historicky jisto, že takových zázraků přemnoho se již stalo. V Písmě sv., a ještě později v dobách pronásledování křesťanů nalézáme tolik pravých zázraků, podobných zázrakům Kristovým, a tak jistě dokázaných, že nemožno o jejich pravdivosti a zázračnosti pochybovati. Zázraky tyto byli již samy v sobě zázračnými (náhlé uzdravení organických nemocí a j.), byly vykonány před zástupy svědků a to svědků buď nábožensky úplně otupělých neb ku křesťanství nepřátelsky předpojatých. Tito zástupové nemohou býti obviňováni z nějaké chtivosti po zázracích; jistě spíše snažili se, by v zázracích křesťanských světců odkryli nějaký podvod. A přece tyto zázraky působily tak mocně na přítomné, že vždy velký počet jich přivedli ku Kristu. — I účel zázraků vykonaných křesťany byl vznešený, potvrditi totiž pravdu učení křesťanského, získati jí nové věřící neb oslaviti a potvrditi cnosti světce.

Vedle pravých, historicky dokázaných zázraků, nacházíme však v životě svatých i mnoho legend, to jest událostí podivných, než nedosti zaručených neb i zjevně vymyšlených. Co o těchto souditi? Poškozuji se snad jimi zázraky historicky zaručené, neb snad sama možnost zázraků?

Předně pravíme, že žádný zázrak (mimo zázraky v Písmě sv. obsažené) nikdy nepředkládá se jako článek víry. Stačí jen, když nepohrdáme naukou, že Bůh může konati zázraky a to i prostřednictvím svých vyvolených osob, zázraků však jednotlivými osobami vykonaných netřeba nutně za pravé a skutečné uznávati.

Dále jest pravdou, že se v životopisech svatých vypravuje o větším počtu zázraků, než jaký se dá věrohodně historicky dokázati. Tím však, že některý skutek nedá se všestranně dokázati, není ještě na jisto postaveno, že se skutek ten nestal. Proto bylo by stejně nerozumno a nespravedливо již a priori takové skutky jako úplně nepravdivé zavrhovati.

Že mnohé zázraky byly úmyslně vymyšleny, by jistý světec byl jimi oslaven, plyne z povahy lidské. Když lidé znali vynikající život některého světce, pak přirozeně k němu chovali velkou úctu a důvěru, že Bůh prosby jeho vždy vyslyší, třeba i ve věcech zázračných. Tak úcta k světcům ozdobila jej mnohou zázračnou pověstí. Církev však tohoto jednání nikdy neschvaluje, třeba i mnohé legendy ve svých knihách opakuje. Činí tak spíše z úcty k názorům staré doby, kdežto zázraky nové doby vždy svědomitě a kriticky zkoumá.

Úcta svatých však nikterak netrpí podobnými nezaručenými neb vymyšlenými zázraky. U světců v první řadě rozhoduje svatý život a pro ten již byli od svých vrstevníků ctěni a od církve za svaté prohlášeni. Když pak úcta z užšího kruhu šířila se na veřejnost, pak ku pravým zázrakům někdy přistoupily vybájené. Tedy cnotný život a nikoliv zázraky způsobily nám naše světce. Mohou býti a zajisté též jsou přemnozí světcové, na jejichž oslavu nevykonal Bůh ani jednoho zázraku a přece tím svatost jejich netrpí.

Třeba však podobné vymyšlené zázračné legendy věci neuškodily, přece jisto jest, že jí nikdy neprospěly, a proto jest vždy při nich dbáti náležitě opatrnosti. Zlomyslnost lidská může jedné takové legendy užití proti všem zázrakům ano i proti možnosti zázraků. Po zázracích nezřízeně shání se jen nepravá zbožnost, neb ziskuchtivost a proti obojímu tomuto zlu vždy třeba svědomitě vystupovati.

VERITAS.

Volná škola.

(V. LIST ZE SLEZSKA).

Stojíce pevně a neúprosně na požadavku reformy náboženské výchovy době přiměřené, odmítáme důrazně hlasy po výluce této výchovy ze škol národních a to ze stanoviska vychovatelského alespoň dotud, pokud nebude připravena řádná náboženská výchova rodinná, nebo považujeme to přímo za pohromu národa, kdyby v něm myšlenka náboženská měla utuhnouti.

Požadavek výluky náboženství z výchovy mládeže české odmítáme už i proto, že vychází z úst nepovoláných, rozhodovati o tak veliké věci. Co pak je našim rodičům do p. Krejčího a jeho protináboženské kohorty? Také ona část učitelstva, která za tímže cílem tihne, měla by pamětlivá býti toho, že není pánem školství, ale stojí ve službě občanstva a jako takové musí rozhodování o věcech tak eminentně důležitých ponechati rodičům samým. Vychází-li pak státní správa přáním občanstva po náboženské výchově mládeže vsříc, dlužno v principu jen schvalovati, nebo státem jest — lid.

Našly přece ve škole národní místo tak mnohé nauky o vědomosti, o jejich ceně pro mládež širších vrstev dlužno právem pochybovati jako: povídání o starých barbarských národech, o válkách a krveprolitích, o výbojných tyranech na trůnech, o politických pletichách dvorů, zábavách šlechty a rytířů středověkých, pohanské mythologii, obskurní báchorky a sentimentální

veršování, bezvýznamné přírodniny, cizí hory, řeky a města a p. v., jak absurdní by bylo, vyloučiti náboženství!

Které pak otázky jsou dítku bližší nad ony po původní světa a člověka, po velemoudrém řádě přírodním, po osudech člověka, po smrti, po poměru člověka ke Tvůrci atd.? A právě tyto otázky by měly dítku zůstatí nezodpověděny, neobjasněny chápavostí jeho, citu jeho přiměřené, jen aby se vědecká a pokroková pýcha jistých lidí zaskvěla u veřejnosti? V tom záleží moderní pokrok, aby nejvyšší a srdci lidskému (hlavně dětskému!) konkrétně znázorněný Tvůrce nahrazen byl učenými hypothesami a mlhavými problémy, slovo Bůh zaměněno bylo učeně slovem: „světový řád“, člověk — nejvyšším zvířetem. Prozřetelnost a vítězství dobra nade zlem — duševní dynamikou a dynamikou sil přírodních, po jichžto původu naši filosofové marně dosud pátrají.

Čím chce asi nahraditi p. Krejčí dětem našim život Kristův a jeho věčně krásné nauky i průpovědi, jimž není rovných? Čím chce nahraditi ony plastické příběhy biblické, k nimž mysl naše tak ráda se vrací i v pozdních letech, kdy drsný život nás nepřístupnými činí všelikou moderní poesii a chladné pochybování filosofické? Jak pak nám p. Krejčí vysvětlí na př. ten mravní úpadek pohanských národů při nejvyšší jich kultuře?

A pak celkem vzato: Kde je ten člověk, ta společnost, ten lid, který by, zapřev náboženství, nepostavil si bohy jiné, jako: břišní požitky, mamon, krásné ženy, sport, hru atd.? Jistý rabín vytýkal zbožnému muži: „Proč líbáš ten kříž? Dřevo je dřevo!“ načez mu tento: „Proč líbáš tvé ženy? maso je maso!“

Odkud tolik sebevražd za naši doby? Odkud tolik blaseovanosti a omrzlosti života u moderních vzdělanců? Jedině proto, že ztratili zájem na životě a všecku naději v budoucno, že utonuli v nepřírozeném, bezradostném materialismu, všecka věda, všecky vymoženosti kultury nenahradily jim — naději a útěchy v život posmrtný a návrat v lůno Tvůrce věčného.

Mohl bych citovati do nekonečna. Než přestávám na tom málu.

P. Krejčí a jeho stoupenci namítnou arci: „Ani život církevníků nebyl nikdy bezúhonný a děly se tu ohavnosti — náboženství křesťanskému na posměch.“ Toť zajisté všichni poctivě přiznáváme a zatracujeme.

Než my nikdy nezapírali, že mezi representanty církve a náboženstvím byl a bude vždy veliký rozdíl. Ohavnosti středověkými církevníky páchané i mravní poklesky nynějších nebyly než důkazem smutným, že vše pozemské je podroběno zvrhlosti. A nemalou vinu na tom nesli panovníci světští nadělující církev statky, hodnostmi a právy lidu uzmutými a tím přispěvše k bujnosti a rozmařilosti duchovenstva. My vždy trváme na tom pevně, že každé protežování jednoho stavu (ani duchovní nevyjímaje) je zločinem na společnosti lidské páchaným, kterýž se časem mstí.

My nikdy nespátrovali v hodnostářích církevních více než — lidi, rovněž tak jako v professorech filosofie, dějin, zeměpisu atd. Jsou a byli panovníci, kteří nedovedli sami sebe opanovati, ač se chlubili vládnouti millionům; jsou a byli učitelé, jichž vlastní krevní děti jsou vyvrheli oproti ostatním. Jsou a byli rolníci dovední, kteří přes to vše přivedli to až na žebračí hůl, třebaš rozuměli všemu a stáli třebaš v čele spolků rolnických.

Co tím dokázáno? Nic, než že věda a charakter nejsou vždy pospolu, ba často se velice rozcházejí, že k nejhorším bludům věků náleží víra, jakoby v zevní hodnosti člověka ležela i vnitřní jeho cena.

Ale, že nepovažujeme za církev jen duchovenstvo, ale i lid i národ sám, pokud mu náboženství je zájmem nezadatným, odsuzujeme všechno zlehčování celé církve se strany jistých moderních kruhů pro nepřikladné jednání toho kterého církevníka. Náboženství křesťanské bude trvati i kdyby stav duchovní jako takový přestal trvati a dokud lid český zůstane křesťanským, bude i na požadavku křesťanské výchovy své mládeže trvati přese všechny učené doktriny panů Krejčích a jistých paedagogů, kteří pokrok lidský vidí jen ve zničení všeho náboženství. (Dokončení příště.)

PROF. DR. ALOIS MUSIL.

Po stopách událostí Starého Zákona.

Přednáška konaná na II. vědeckém kursu vychovatelském v Olomouci.

Písmo sv. Starého Zákona ukazuje, jak připravoval Nejvyšší moudrý Bůh lidstvo na Vykupitele. Lidé bydlí na zemi, zdržují se v různých krajích, i odehrávaly se též různé děje zaznamenané ve St. Z. na různých místech. Znalost těchto různých dějišť napomáhá nemálo porozumění Písmu svatému. Proto se pokusím, abych duševnímu zraku Vašemu předvedl logický postup událostí St. Z. a sice s podkladem všech míst, o nichž se „Dějepis Zjevení Božího ve Starém Zákoně — pro III. třídu gymnasií a škol realních“ zmiňuje.

Vodítkem budou nám různé prameny — a to psané a nepsané.

Psané prameny rozdělíme ve dvě třídy :

Knihy Starého Zákona a jejich místopisné výklady
a spisy od Starého Zákona odlišné.

Z místopisných výkladů jsou nejdůležitější :

Spisy Josefa Flavia (narozen r. 37. po Kristu P.) a sice :

Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία, Starožitnosti židovské — vlastně přehledné dějiny národa israelského, a

Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, O válce židovské za Vespasiana a Tita.

Biskupa Eusebia (narozen r. 267.) *Ἱεροσολιτικόν* a jeho latinské vydání sv. Jeronýma: „De situ et nominibus“ určuje polohu jednotlivých míst. Dle těchto dvou spisů byla pořízena v 6. stol. mosaiková mapa zemí biblických na podlaze basiliky v Mádabě.

Z písemných památek od Písma sv. odlišných, z nichž se rovněž mnohé o místopise biblickém dovidáme, důležitý jsou zejména :

Tabulky Tell el-Amarnské, čili písmem klínovým v jazyku babylonském psané zprávy různých starostů palestinských zasílané v polovici 15. století před Kr. P. ministerstvu zahraničních záležitostí králů egyptských, a nalezené r. 1887. ; dále četné úřední zprávy o válečných výpravách králů babylonských a assyrských do Palestiny. Podobně též písmem hieroglifickým v jazyku egyptském psané zprávy o výpravách králů egyptských.

Mimo to četné nápisy historické nalezené v zemích biblických — uveřejněné v Corpus Inscriptionum Semiticarum, Graecarum, Latinarum — jakož i díla různých spisovatelů řeckých a římských — zejména Ptolemaea, Strabona, Diodora a Plinia.

Z nepsaných pramenů jest nejdůležitějším osobní názor získaný po odborné přípravě na cestách podniknutých za účelem určení a stotožnění biblických míst.

Řídit se budeme zásadami církve sv. vyslovenými v encyklice „Providentissimus Deus“ a v listu „Vigilantiae“.

Dle těchto zásad si máme vážiti názorů starých spisovatelů církevních, ale máme dbáti i novodobého pokroku různých věd, neboť církev sv. nejen že nikdy pokroku nepřekážela, nýbrž naopak vždy a všude pravý pokrok podporovala, chráníc své členy před propastí různých bludných domněnek.

Takto vyzbrojeni navštívme místo, v němž prvý člověk pracoval.

Písmo sv. nás vede do úrodné, hojně zavlažované doliny babylonské při Perském zálivu. Ráj, nebo jak Písmo sv. praví: zahrada Eden ležela při Kedemu. Kedem jest vlastní jméno, které v Písmě sv. často přichází a vždy Severní polovici Arabie znamená. Jihovýchodní část Severní Arabie sluje v Písmě sv. Havila. Tuto obtéká, zavlažuje Píšón, jedna z řek rajských. Prvotně protékala rájem jediná Řeka Frat, staropersky Ufratus, Eufkrat. Tato byla později rozdělena ve čtyři řečiště, z nichž západní Píšón leží při Havile, východní Gíhón při území Kúš, střední Hiddekel, Idiklat, Diklat, staropersky Tigris leží východně města Aššúr.

Sem do bujných palmových hájů nás vede i prastaré podání Babyloňanů, národa to s Israelem jak krví tak jazykem příbuzného. Zde rostla a roste stinná palma, strom rajský, zde žil člověk obdařený nesmírnými dary nadpřirozenými a přirozenými nejkrásnější doby svého života. Ale člověk chtěl býti od P. Boha úplně nezávislým, odepřel splniti i ten nejmenší požadavek Boží, proto ztratil dary nadpřirozené. Z vlastní zahrady rajské byl vypuzen, ale vzal sebou vědomí, že jeden z jeho potomků potře hlavu svůdce. Nešel daleko. Usadil se východně odtud ještě v dolině Edenské. A tu viděl brzy kruté následky své proviny.

Přízpusobivše se povaze kraje a podnebí, věnovali se někteří jeho synové orbě, jiní pastýřskému chovu dobytka, a z těchto Abel měl býti nositelem myšlenky mesiánské. Ze závidosti byl od svého staršího bratra Kajina zavražděn. Jeho krev volá o pomstu, a ze strachu před mstitelem opouští Kajin se svou čeledí svá pole a hledá si nové pozemky v kraji Nód, východně od Edenu.

Jeho potomci nazývají se Adamovci, starají se výlučně o blaho pozemské a po dlouhé doby nemají žádných styků s nositeli myšlenky mesiánské, Elohimovci, nebo jak se neprávem překládá se syny Božími. Udržoval-li Kajin a jeho potomci styky s ostatními četnými syny Adamovými, nevíme — jako rovněž nevíme, kde se tito usadili. Písmo sv. se o nich dále nezmiňuje, neboť nemají pro jeho účel významu.

Uplynula sta a sta let — a moc Adamovců, potomků Kajinových tak vzrostla, že si podmanili mnoho okolních kmenů. Elohimovci uznali jejich nadvládu — vstupovali s nimi v příbuzenské svazky a pomáhali jim utlačovati kmény jiné. Tím se zpronevěřili svému poslání, a když se na výzvu Noachovu nepolepšili, byli zahlazeni potopou. Jak Písmo sv., tak ještě více věcně i slohově nejbližší podání babylonské kladou potopu do doliny babylonské. Prudký kyklón valil na rozkaz Boží vody Perského zálivu směrem severozápadním, vody Eufratu se následkem toho zvédaly, vystoupily a zaplavili celé okolí města Šurippak, kde Noach žil. Romnoženy průtrži mračen zvédly plavidlo, velké bedně podobné, nesly je směrem severním dále až konečně stanulo na vyšinách Ararat, kteréž staré slovo Ararat, urartu vysvětleno mladším haré značí tolik jako vyšina, pohoří. Nestojí v Písmě sv. Armenie, která leží příliš daleko a vysoko. Dle podání babylonského má Písmo sv. na mysli vyšiny, ararat, kraje Nisir na levém břehu Malého Zábu.

Tu vystoupil Noach se svými z archy a věnoval se dále zaměstnání svému. Ale ani tak krutý trest — jako byla potopa, nevymítíl náklonnosti ke zlému, jak viděl Noach ve své vlastní rodině.

Od jeho tři synů odvozuje Písmo sv. přčetné národy, kteří ale všichni patří k jedinému plemeni — k bílému čili kavkazskému. Národy tyto rozřídí dle jazyka na tři skupiny: Semovce, Chamovce a Jafetovce či Arijce.

K Semovcům patří ze známějších národů Babyloňané, Assyřané, Feničané (Kartaginci), Aramejci, Arabové a Israelité. Tito mají jiné vlastnosti jazykové než

Chamovci, k nimž čítáme staré obyvatele Babylonska, Assyrska, Kenaánu či Palestiny, Egyptany a dnešní Kopty. A tito mají opět jiné zásady mluvnické než

Jafetovci či Arijci, k nimž patří národové indoevropští jako Indové, Peršané, Arméni, Řekové, Románi, Germáni a Slované.

Všichni národové, dle Písma sv. od Noacha pocházející sídlí v okruhu, jehož středem jest Babylonsko a Palestina, a jehož obvod prochází Indií, mořem Kaspickým, Černým, Španělskem a Habešem. O národech sídlících za tímto kruhem Písmo sv. nemluví, ba nevypočítává ani všech národů sídlících v tomto kruhu.

Zajímavé jest dále, že nepraví Písmo sv. ničeho o plemelech ostatních, žlutém či mongolském, malajském, černém či africkém a červeném či americkém. Nepatřilo to k účelu Písma sv., které si všímá jen toho plemena a těch národů, kteří měli význačnou roli ve vývoji myšlenky mesiánské.

Nositelům jejím byli potomci Semovi. Pokud jí zůstali věrni, mlčí o nich bible. Až teprv nastal mezi nimi rozvrat, vypravuje bible o nové fási náboženského vývoje.

Po dlouhých a dlouhých dobách stěhuje se mnoho čeledí semitských z Kedemu, z Arabie, přemůže zženštilé prvotní obyvatelstvo doliny Sineár čili babylonské, usadí se tam a založí velkou říši. Ale domorodé chamitské obyvatelstvo jest četnější než přistěhovalí dobyvatelé. Aby v něm neutonuli a své moci neztratili, chtějí si vystavěti ústřední město a v něm mohutnou tvrz věži podobnou. Takové věže — tvrže sestávaly z několika čtyřhranných, nestejně velikých poschodí s nakloněnými stěnami. Přizemí bývá největší. Na něm stojí prvé poschodí o stejné výšce, ale o menší délce a šířce, na tomto ještě druhé, opět stejně vysoké, ale užší a kratší. Rozšíří — a sesílí-li se přizemí, může se rozšířiti a sesíliti prvé a druhé patro — a může se postaviti třetí a čtvrté patro. Schodiště vede po nakloněných stěnách na ploché střechy jednotlivých pater. Kdo má tisíce a tisíce robotníků, může rozšiřovati, sesilovati a zvyšovati takovou věž — tvrz neustále, tak že se o nejvyšší patra rozrážejí v zimě nižší mraky — věž sáhá až do nebe — a tisíce a tisíce otroků pracuje, aby zajistili stálou tyranii svým utiskovatelům.

Tímto počínáním se zpronevěřily vystěhovalé kmeny semitské svému poslání, a Pán Bůh záměr jejich překazil. Svornost zmizela, osobní zájmy převýšily zájem společný, druh nerozuměl druhu, smýšleli se s domorodým obyvatelstvem, společný jediný jazyk se stykem s chamitštinou přetvořoval v různá nářečí, založena menší neodvislá panství, a město a tvrz Bábilu, brána Boha, již se chtěli stykati s božstvem, stalo se v pravdě Balbelem, příčinou rozkladu jak jednotnosti politické, tak i jazykové — a náboženské.

Uplynuly opět dlouhé a dlouhé doby, a Nejvyšší moudrý povzbudil nové kmeny semitské, aby opustily Arabii a stěhovaly se do Babylonska.

Bylo to v polovici třetího tisíciletí před Kr. P., kdy mohutný kmen pod náčelníkem Terachem opustil svá sídla při Perském zálivu u města Ur Kasdím, Ur Kaldejců — a stěhoval se dále k severozápadu. Utábořil se v území Harrán, kde našel širé pastviny pro svá stáda a v řece Eufratu a Balihu též dobrá napajedla, ale styk s domorodci nebyl na prospěch čistotě pravé víry.

Na rozkaz Boží odštěpila se proto četná čeleď a pod vedením Abrama či Abrahama a jeho příbuzného Lota — táhla ještě dál. Popásající stáda pošinovali se volně velkou obchodní silnicí k Palmyře-Tadmoru, k Damašku, přešli pod jezerem Genezaretským hlubokou propadlinu Jordánskou a zastavili se u města Salem, ležícího dle sv. Jeronýma blízko Jordánu.

Tak se octli v zemi, v níž se měla myšlenka o vykoupení člověčenstva uskutečnit. Země tato se zvala Kenaán, dolina, jednak dle úrodné doliny, která se po pobřeží moře středozemního táhne, jednak dle praobyvatelů Kenaánovců, potomků Chámových. Když sem Abraham přišel, byli již Kenaánovci posemitštěni a zatlačeni do několika málo koutů, neboť již před Abrahamem se tady rozlilo mnoho vln přistěhovalců semitských.

Země sama byla hustě obydlena, každý kousek dobré půdy byl obdělán, a po městech a osadách byly školy, knihovny, čilý průmysl a obchod. Vždyť právě Kenaánem procházely nejdůležitější silnice jak obchodní tak vojenské. Do přístavů Fénických, Tyru, Sidonu a jižní Gazy se scházely obrovské karavany, které z východní Afriky, z Indie, jižní Arabie z a Babylonska přinášely nejrozmanitější výrobky východu a odnášely plodiny západu.

Kenaán ale leží uprostřed mezi dvěma státy, které skoro neustále zápasily o prvenstvo moci světové — mezi Egyptem a Babylonom. Podařilo-li se Egyptu opanovati Kenaán — či jak my říkáme Palestinu, pak podléhala celá Syrie ba i vlastní Mesopotanie jeho vlivu — a naopak, ukázala-li se v Palestině vojska babylonská, pak se chvěl Egypt o svou samostatnost. A právě tato politická důležitost Kenaánu byla příčinou, proč ani silný Egypt ani silnější Babylon nedovolily, aby se tu založila velká, jednotná říše. Bylo tu celé množství neodvislých maličkých království městských — a tato rozdrobenost značně zadržovala rozvrat, jakému jest podrobena právě náboženství ve velkém státě s ústřední mocí, když se tato zvrhne — a proto se zde měla idea vykoupení uskutečnit.

Abrahám — nositel této idee — popásal svá stáda na skalnatých, za pole se nehodících svazích pohoří, které propadlinu Jordánu a Mrtvého moře k západu uzavírá. Hlavní tábor míval vždy při některé osadě, poněvadž tak bylo snáze si opatřit prostředky k živobytí. Tak táboří u Sichéma, krásné osady položené v dolině mezi skalnatými pahorky Hebal a Garizim, dále jižněji u Bételu na skalnaté planině, u terebintu Mambre východně od Hebrónu, města rozloženého na čtyřech pahorcích, a konečně u Béršabe na úpatí hor Judských, na samých hranicích Kenaánu a Egypta. Po hojných deštích našla čeleď Abrahamova jižně od Béršabe — jak k východu tak k západu — širá pastviska, ale nebyly-li zimní deště dosti výdatny, pak tvořily ony končiny „moře bez vody“, to jest písčitou poušť.

V takových letech nastaly třenice mezi pastýři, a tu se čeleď Abrahamova rozdělila. Jedna čásť s náčelníkem Lotem odtáhla do propadliny Jordánské. Tato jest asi 20 km široká, na východ i na západ horstvem až 2000 m vysokým ohraničená a táhne se od Libanonu až k Rudému moři a sice tak, že severní polovice klesá směrem jižním, a jižní směrem severním. Tím vzniká uprostřed největší prohlubeň, v níž se stékaly veškeré vody okolních hor. Odtoku neměla tato prohlubeň žádného, ale následkem děsného vedra, které zde panuje — větrům jest přístup zamezen — vypařuje se denně skoro tolik vody, kolik přiteče. Pravím skoro tolik — poněvadž se tato nádržka přece jenom rozšiřuje a prohlubuje. Půda jest totiž prosycena krystalovitou solí, smolou a asfaltem. Sůl se vyluhuje, kusy asfaltu se vylomují, a prohlubeň se prohlubuje i rozšiřuje. Poněvadž jest voda přesycena solí a jinými látkami, nemůže v ní žádný živočich žít — i nazýváme tuto nádržku Mrtvým mořem. A přece nebylo a není v celé Palestině kraje úrodnějšího než právě pobřeží Mrtvého moře. Tu se daří veškeré tropické rostliny, čarokrásné palmové háje, mohutné stromy sidrové, obráceným deštníkům podobné somar, ověšené krvavě

rudými květy různých lilií — a mezi nimi růžové a bílé koberce v zimě v létě kvetoucích oleandrů. Kde člověk oseje pšenici a ječmen, má užitek až padesátinásobný, a kukuřice zraje dvakrát za rok. — A co tu různé zvěře a co ptactva, zvláště hrdliček, které nejraději větve nad samým mořem vyhledávají. . . .

Sem se stěhoval náčelník Lot se svou čeledí. Náčelník se usadil v osadě Sodoma, ležící jižně od Mrtvého moře, kdežto ostatní tábořili při stádech, která se popásala po všech neobdělávaných — poněvadž nezavlažovaných místech. Než nebyval tu Lot klidně dlouho.

Přitáhli úředníci údělných knížat babylonských vybírat daně, již jednotlivá městská království kenaánská platiti odepřela. Mezi nimi byla i Sodoma s okolními osadami. Byla přemožena, a výkvět obyvatelstva s nejlepším majetkem odvečen do zajetí. Mezi zajatci byl i Lot. Sotva se o tom dověděl Abraham, který tábořil východně od Hebronu, hned vybral ze své čeledi 318 mužů, spojil se s mužstvem jiných náčelníkův, a chtěli vysvobodit zajatce. Úředníci táhli do jiných měst — kořist se zajatci pak byla s vojenským průvodem odeslána silnicí vojenskou do Babylonska. Abraham se spojenci přepadli je jihozápadně od Damašku v noci a osvobodili. Vraceli se rychle touže vojenskou silnicí zpět. Tu byli po přechodu Jordánu pod jezerem Genezaretským uvítáni od krále-starosty Melkizedeka Salémského. Abraham se vrátil do svého tábora při Hebronu, Lot do Sodomy.

Ale ani porážka a zajetí nevyburcovaly obyvatelstvo království sodomského z hříchů proti přírodě, jimž byli oddáni. Za to přikvapil na ně trest.

Řízením Božím bleskem zapáleny vrstvy nafty, síry a asfaltu, uvolněné prudkým zemětřesením. Půda na níž stála města, se propadla a byla a jest až dosud zalita umrtvující vodou Mrtvého moře. Lotova manželka zahynula rovněž. Až do dnes si jí ukazují v tom neb onom sloupu solném, jaké na různých místech v rozrytých stráních solného pohoří ročně vznikají a ročně zanikají.

Abraham pozoroval s vysokého západního horstva kouř valící se od jižního konce Mrtvého moře — na němž jinak vždy čistě jasný vzduch se tetelí — a odstěhoval se k Běrsabě. Odtud vedl svého syna do krajiny, kterou mu Hospodin ve vidění ukázal tři dny cesty k severu, tedy někde k Sichému, aby ho tam obětoval. Vrátil se opět zpět — zakoupil jeskyni Makpelu při Hebronu, v níž pochována i manželka jeho, i on sám. Syn jeho Isák se zdržoval velmi rád při Běrsabě a Geraře, městě v úrodném kraji ležícím, a tento stálejší pobyt na téměř přiměl mnohé z jeho čeledi, že se oddají orbě.

Od Běrsaby utíká jeho syn Jakob před pomstou svého bratra Esaua. Běže se k severovýchodu. U Bétélu vidí ve snu žebř od země do nebe sahající, staví oltář — na dva vysoké kameny položí třetí plochý a pomaže olejem, který sebou vzal s trochou mouky za pokrm. Dostane se šťastně až do Harránu. Po létech se vrací s ženami, dětmi a četnými soukmenovci touže silnicí, kterou se bral kdysi Abraham. Na hranicích Kenaánu čeká na něho jeho bratr Esau se svými soukmenovci, ale bratři se smíří, Esau odtáhne do Seiru — pohoří mezi Mrtvým a Rudým mořem, a odstěpí se úplně od čeledě Jakobovy, která zůstala na starých pastvinách v Kenaánu, až se řízením Božím přestěhovala do Egypta. Tu jí byla vykázána za bydliště krajina Gesenská, ležící při samém nynějším průplavu suezském, — tedy na hranicích pouště. V Gesenu mohli provozovati orbu, kdežto v poušti mohli vyhledávati úrodnější údolí a popásati svá stáda až do Palestiny.

V té době vládli v Egyptě dobyvatelé z Asie přistěhovalí a tito podporovali a chránili každý kmen, který jim pomáhal ovládati domorodé Egypťany. Tak i členové čeledě Israelovy čili Israelité požívali největší svobody, mohli se vzdělávati ve veškerých vědách a zastávali vysoké úřady. Ale časem se domorodé obyvatelstvo vzbouřilo, cizí dynastii vyhnalo — a pak počalo pronásledování všech, kdož byli

kdysi přívrženci cizí dynastie. Israelité pozbyli své mocné postavení a měli být úplně porobeni.

Tu zasáhnul opět Hospodin. Mesu, nebo jak si toto jméno přetvořili Hebreové Móše, Mojžíš, vychován v nejlepších školách egyptských, schopen pro nejvyšší úřady, ujme se utiskovaného soukmenovce a zabije v návalu prchlivosti egyptského úředníka. Aby se vyhnul trestu smrti, který ho jistě čekal, prchá do pouště. Ale celý poloostrov sinajský stál pod egyptskou nadvládou, v nejdůležitějších místech ležely posádky, a každý náčelník byl povinen vydati politického zločince, jakým v očích Egypťanů Mojžíš byl. Proto utíká Mojžíš až za hranice nadvlády egyptské až do území Madjanských jihovýchodně od Elat-Akaby, a zůstane tam u náčelníka Jetra. Jetro byl zároveň knězem při oltáři na posvátné hoře Sinajské. Na skalnatém jejím vrcholku vytesán malý oltář se dvěma schody, vedle jiný oltář obětní, před nimi obětní stůl, nádržka na vodu a kolem kol skála urovnána. Pohodlné schodiště vedlo nahoru.

Tu v poušti ve styku s Jetrem, knězem jediného pravého Boha, si Mojžíš ještě lépe uvědomil čisté náboženství svých předků, očistil své názory od různých příměsků pohanských a obrodil se duševně. A když byl takto připraven pro úkol, k němuž jej určil Hospodin, dostal rozkaz k návratu. Zločin jeho byl již promlčen, na trůnu seděl jiný vládce, a od tohoto měl Mojžíš žádati, aby propustil zotročený lid israelský z Egypta.

Dlouho se Par'á, farao, zdráhal než svolil k odchodu. Údolím Tumulát valily se zástupy Israelských se svými stády. Chtěli se dostatí nejkratší cestou z Egypta ven a do Kenaánu, kde doufali najíti svobodu. Ale hranice egyptské byly silně střeženy. Od Rudého, čili jak Písmo sv. praví „od sitím, rákosím porostlého moře“ až ku Středozevnímu táhla se směrem dnešního průplavu suezského řada jezer a močálů s tvrdým, kamenitým spodkem, jimiž vedl úzký průplav. Veškeré přechody byly silně opevněny. Velitelé jednotlivých tvrzí nesměli ani vpustiti ani vypustiti nikoho bez průvodního listu. Na další cestě pouští do Palestiny bylo každé napajišť opevněno, a v Palestině ležely při moři rovněž egyptské posádky. Obzvláště silnou byla dlouhá řada pevností uzavírající údolí Tumulát, kterým vedla nejkratší cesta z Kenaánu do Egypta. Israelité průvodních listů neměli, velitel této hradby jim odepřel průchod.

Mohli si ho vynutiti bojem, ale zotročili Israelité se boje lekali a nebyli na obléhání připraveni. Vida Mojžíš jejich zbabělost a věda, že nebudou s to, aby tak jak jsou, Palestinu obsadili, změnil po vnuknutí Božím směr cesty a chtěl je vésti tam, kde se sám obrodil, do pouště k hoře Sinaj. Dal se tudíž místo k severozápadu přímo k jihu, aby při kraji „moře sitím porostlého“, kde byly bařiny nejúžší a opevnění nejslabší, hranice egyptské překročil. Ale zatím byl pronásledován jízdným vojskem Faraonovým, které zamezilo návrat k severu, na západ byla skalnatá divá poušť, na jih srázné hory Ataka a moře — na východ pak močály s opevněnými přechody. Israelité byli i se svými stády jako v kleci — nemohli jim pomoci leda Hospodin — a Hospodin pomohl zázrakem.

Pozdě večer, kdy se jízda Faraonova utábořila, aby podnikla ráno útok, vztáhnul Mojžíš ruku, a jak Písmo sv. praví „Hospodin rozdělil moře větrem východním prudce vějícím přes celou noc a učinil moře v suchost, když se rozstoupily vody — a vody jim byly jako zeď po pravé i levé straně“. Palčivý vítr východní — jak se zde zove vítr jihovýchodní, rozehnal vody močálů do hlubších jezer na pravé i levé straně. Tak vznikla cesta několik kilometrů široká s tvrdým spodkem, po níž za několik málo hodin přešli Israelité i se svými stády.

Při jitřním bdění — tedy asi o 3. hod. s půlnoci, kdy se počalo rozednívati zpozorovali Egyptští co se děje, a poněvadž neviděli nic neobyčejného, vrhli se

za Israelity; ale na rozkaz Hospodinův vztáhnul Mojžíš ruku znova, vítr ustal, vody se náhlým nárazem vrátily a potopily jezdce egyptské. Israelští zapěli při lepé oase palmové jásavý chvalozpěv Hospodinu a brali se rychle dále pouští k východu. Po třech pochodech našli hořký pramen Marra, kde dnes není žádný pramen více, nýbrž pouze zakrslá palma, a nastala nouze o potravu. I tu postaral se o ně Hospodin způsobem zázračným.

V poušti roste strom zvaný tarfa manoplodná, z jejíž větviček prýští za noci v dubnu, květnu a červnu tekutina, která kape na zem, tuhne a pokrývá ve způsobě bledých, asi jako vika velkých zrněk celou plochu, jak daleko koruna stromu sahá. Tato zrnka se sbírají a připravují s moukou nebo s mlékem za pokrm. Samých se zřídka požívá a mají chuť silně zasládlou. Israelští znali tato zrnka, zvaná — man, která jsou zobrazena na četných prastarých obětních oltářích egyptských, a když je uviděli volali hned: man, mana jest to. — Ale Mojžíš je poučil, že to není obyčejná mana, nýbrž že Hospodin použil přirozené many, uděliv jí nové, nebývalé vlastnosti, aby jim připravil potřebný pokrm.

Na dalším pochodu přišli k Elím, pozdější Elat, Ajla u nynější Akaby, kde bylo 12 studnic a 70 palem. Brzy na to dobyli na Amalekitech oasy Rafidim a dostali se šťastně k Sinaji.

U Sinaje uzavřel Hospodin s Israelity smlouvu, dle níž měli zákon Boží věrně plnit a za to zvláštní ochrany Hospodinovy požívat. Na rozkaz Boží pokusil se Mojžíš, aby z davu zotročilých robotníků vytvořil sebevědomý a svéprávný národ a táhnul na to do Palestiny. Sledoval cestu karavanní od Sinaje k Elatu, pak propadlinou el-Araba, čili pouští Fárán k severu. Aby se vyhnul úplně boji s posádkami egyptskými, chce se ujeti nejdříve pouze horských pastvin, které kdysi patriarchům patřily. Ale nynější držitelé se postaví s mečem v ruce na odpor, hájí se v hrazených městech — a většina Israelských radí zbaběle k útěku. Tu poznal Mojžíš, že lidé v otroctví zrozeni a vychováni nemají pro svobodu porozumnění, že jí nepřinesou ničeho v oběť — i čeká po vůli Boží v poušti až tito vymrou — a doroste pokolení nové v poušti vychované a pro svobodu nadšené.

Skoro po čtyřiceti létech opouštějí Israelité svá tábořiště na obou svazích propadliny el-Araba a pokusí se znovu, aby se dostali od jihu do hor Hebrónských. První srážka s králem, starostou Aradským skončila krvavým vítězstvím Israelských, ale bylo zřejmo, že bude v horských soutěskách ještě mnoho krve prolito, poněvadž měli domorodci času dost, aby se zatarasili. Proto se rozhodne Mojžíš pro jinou cestu. Chce projít na východ Mrtvého moře a od východu — od Jordánu obsadit celou krajinu. Záměr tento se zdařil.

Pokrevenci Israelských, Moabitě, byli tehda sužováni od dobyvatele Séhóna, krále Amorhejských — i uvítali s radostí Mojžíše, jenž jim pomohl Séhóna přemoci — a měl cestu do Palestiny otevřenu. Ale nevešel tam.

Shromáždív na nivách moabských veškeren lid, obnovil úmluvu sinajskou, ustanovil svého nástupce a vystoupil na vrchol pohoří, které se na východním břehu Mrtvého moře vypíná. S homole Nebo pozoroval skoro celou východní polovici Palestiny, viděl všude na hřbetě horstva kvetoucí osady, zelené háje, úrodná pole — jaký to rozdíl oproti skalnaté, siré, vyprahlé poušti, v níž tolik let žil, — v níž skoro všichni jeho spolubojovníci vyrostli. . . . Dosud měli mléko pouze tři čtyři měsíce na jaře, obilí žádného, a tam, kde jest stálá voda, tam budou mít mléko po celý rok — tam budou mít i největší pochoutku každého východňana — med — ať již hroznový — vždyť jest tam tolik vinic — nebo včelí — vždyť tam mají včely pastvu po celý rok. Jak se tu těšil Mojžíš a s ním i celý národ na tu zemi mlékem a medem oplývající. . . . Mojžíš zemřel a byl pod horou Nebo pochován, a Josue měl dokončit jeho úkol.

Zatím obsadili obyvatelé palestínští brody Jordánské — řeka byla rozvodněna, nesla spousty vyrvaných stromů z hor libanonských, přechod byl tedy nebezpečný a mohl býti pouze s velkou ztrátou vybojován. A tu znovu pomohl Hospodin.

Na samém levém i pravém břehu Jordánu táhne se od severu k jihu v délce asi 8 km a v šířce 2 km vyvýšenina, která úzké koryto řeky a východní rovinu asi o 20 m převyšuje. Na tuto vyšinu postavil se Josue se svými, a když vstoupili nosiči archy úmluvy do vody Jordánu učinil Hospodin, „že se zastavily vody, které s hůry přicházely a shrnuly se v hráz jednu velmi daleko při Adam, měště, které leží proti Sartan, kteréž pak dolů stékaly, k moři Araby sešly a seběhly, a lid přešel. . . .“

Řízením Božím zacpalo se tedy koryto řeky při osadě Adam, voda vystoupila a rozlila se do doliny východní i západní. Když to zpozoroval nepřítel, ohromen prchal — bez boje přešli Israelští — a řízením Božím se hráz prolomila a vody se vrátily.

Nedlouho na to padlo i hrazené v přeúrodné rovině ležící Jericho, a cesta do Palestiny byla volná.

Hlavní ležení ponecháno zde dole při Galgal, které se stává národním místem posvátným. Odtud podnikal Josue výpravy proti městům západním. Mnohých dobyl, jako Aj a Bétél, jiná se mu dobrovolně poddala — jako Gabaón. Gabaonské chtěli ztrestati spojení králové jiných měst, ale Josue je napadl ráno, když stálo vycházející slunce nad Gabaónem a zapadající měsíc nad Ajalónem. Po krátkém boji se dali králové na útěk. Zdaří-li se jim útěk — a dostanou se do svých hrazených měst, nemá toto vítězství pro Josue velké ceny. Třeba je potříti úplně a pokud možno zajati. Proto velí Josue pronásledovati nepřitele. Ale tu se zahalí nebe, ztrhne se děsná bouře s krupobitím — nebo jak to vyjadřuje bible „kamení veliké s nebe“ se sypalo na nepřitele, pronásledování bylo v temnotě obtížno — schování se snadnější. Proto volá Josue k Hospodinu, aby opět nechal svítiti slunce — nebo jak to krásně líčí nadšená báseň zaznamenaná v knize Jašar, z níž bible cituje:

Slunce, stoj klidně nad Gabaónem
a měsíci nad údolím Ajalónu!

A Hospodin vyslyšel jeho prosbu:

I stanulo slunce klidně
a měsíc se zastavil,
až se lid pomstil na nepřátelích svých.

Po tomto vítězství obsadili Israelští různé kraje hor palestinských, ale dlouho a dlouho ještě trvaly různé boje s domorodými obyvateli, kteří byli nástrojem trestu v ruku Hospodinových. Z reků, kteří se vyznamenali, jmenuje naše učebnice Gedeóna, Jeftu a Samsóna.

Gedeón byl synem sedláka z Ofry, osady ležící západně od Sichému. Mlátíl dobytčím obilí na mlátě a spěchal, aby ho skryl před beduiny Madjanskými. Tito přiháněli v čas žni z východní pouště své velbloudy přes Jordán do Palestiny, spásli co stálo na polích a brali co našli na mlatech a na sýpkách. Na vnuknutí Hospodinovo svolá Gedeón nejudatnější muže okolních kmenů israelských, obsadí brody jordánské, přepadne v noci hlavní tábor Madjanských, velbloudi se náhlým hřmotem a ohněm poplaší — zpěvračníci stany — a Madjanští poraženi úplně.

Zatím trpěly kmeny israelské bydlící na východě Jordánu mnoho od nájezdův Ammónských. Tu vnukne Hospodin Jeftovi, náčelníku nevelké ozbrojené družiny, aby své soukmenovce osvobodil. Horkokrevný Jefta se za váže slibem, že obětuje Hospodinu toho, kdo mu při vítězném návratu z jeho domu prvý vyjde vstříc.

Zvítězil — a vstříc mu vyšla jediná jeho dcera — panna. Uslyševši o slibu svého otce, ničeho proti němu nenamítala — a zdá se, že se zasvětila výlučně Boží službě při některém posvátném místě.

Třetí Samsón hájil své rodáky proti utiskovatelům Filistincům. Pocházel z horské osady ležící nad samou rovinou filistinskou, do níž podnikal na vlastní pěst stále výpravy, ba odvažoval se i do měst filistinských. Když ho chtěli v hrazené Gaze chytit, vyrval veřeje nestřežené branky městské a utekl i s nimi. Ale brzy na to byl přece polapen a zde v Gaze v nádvoří chrámovém zahynul pod troskami verandy, jejíž dva oporné sloupy zvrátil.

Tato doba národní roztržičnosti byla dobrou školou pro Israelity. Poznali svou slabost a naučili se volati k Hospodinu. A Hospodin pomohl opět.

V Siló, malé osadě horské, již na hranicích skalnaté pouště v území Efrajima, stála posvátná archa úmluvy. Kněz Heli při ní obětoval a vyučoval zároveň dítky z okolních kmenů. Mezi jeho žáky byl i Samuel, který měl za krátko provésti spojení všech kmenů Israelských. Tito trpěli tehdá velice od Filistinských. Konečně se postavili na odpor, byli ale poraženi, a archa úmluvy zajata, a Siló, dosavadní její stanoviště spáleno; zbylí kněží se usadili v Nób, malé osadě severovýchodně od Jerusálema. Posvátný stánek, v němž archa bývala, byl postaven v Gabaónu — a archa sama v soukromém domě v horské osadě Kirjatjearim.

Samuel se ubytoval ve svém rodišti Rámě. Po přání kmenů israelských pomazal jim za krále Saula, syna sedlákova, rodáka z chudobné vesničky Gibaa.

Saul vykonal velmi mnoho pro svobodu národní. Potřel mnoho různých utiskovatelů jednotlivých kmenů a spojil tyto újeji. Tento zdar probudil v něm pýchu a touhu po bohatství. Národní přísahy:

Ruku vzhůru k praporu Jahvovu!

Boj Jahvův budiž s Amalekity po vždy!

že vyhubí nejstarší nepřátele svého národa, Amalekity — nedbal a ukázal tak, že nebude dbáti ani jindy vůle národa. Když ho Samuel největší jeho dobrodinec na zkoušku veřejně požádal, aby počkal s obětí za lid až do jeho příchodu, nedodržel ani zde slibu svého — a Samuel, jenž měl Saula velice rád, jde do Betléma pomazat na krále mladého pastýře Davida.

Betlém leží na východním svahu horském — již na pokraji skalnaté pustiny, a tu měl David dosti příležitosti, aby se otužil a na Boha spoléhati naučil. Nad to na blízkou se ukazoval hrob Ráchele, matky Josefa Egyptského a Benjaminova — a tu slýchal David často a často o podivných osudech patriarchů, jakož i slibech jim od Hospodina udělených. On věděl, že přirovnal Jakob Judu lvíčeti, a že mu předpověděl duševní i hmotnou nadvládu nad celým Israelem. A teď — čím byl Juda? Byl poddán Saulovi ze kmene Benjaminova — a spolu se Saulem úpěl pod nadvládou Filistinských. . . . A David pocházel z Judy, cítil v sobě silu lva, s nímž nejednou vítězně zápasil — a v nitru svém choval oheň pravého nadšení, aby uskutečnil předpověď Jakobovu — ovšem nadešel-li již čas od Hospodina stanovený. A tu přijde Samuel — kmet stojící v přímém styku s Jahvem — leje překvapenému mladíku olej na hlavu a oznamuje mu, že ho volá Bůh, aby uskutečnil hmotné i duševní osvobození Israele . . .

Ale jakou školou prošel David, než se dostal na trůn. Jako uštvaná zvěř se skrýval v roklicích skalnaté pouště, v níž kdysi pásával své kozy a ovce. Shledáváme se s ním na samém pobřeží Mrtvého moře v jeskyni při čarokrásné oase Engaddi ležící, v rosedlinách Zifských ještě dále na jihu — a že nezahynul hladem, měl hlavně co děkovati soucitu svých soukmenovců judských. O ně se též opíral, když Saul na polích Gelboe padl, a Hebrón — posvátné místo a srdce judské, byl jeho sídelním městem. Ale snahy Davidovi se nesly dále. On chtěl — a měl spojit všechny kmény v jediný národ.

Konečně zemřel slabý syn a nástupce Saulův, a David povolán za krále i od kmenů severních, kolem Efrajima skupených. Tu bylo třeba nového hlavního města. Zůstal-li v Hebrónu, ve středisku Judy, podnítil žárlivost Efrajimovců, a přesídlil-li se do Sichema, posvátného střediska kmenů severních, nařikal Juda, že jest odstrčen. Proto se rozhodnul David pro město Jerusaleém, které patřilo až dosud domorodým Jebusejcům. Jerusaleém dobyt a prohlášen hlavním městem. Brzy na to potřeni i Filistinští, a Israel plesal, že jest konečně svoboden. Než David použil tehdejších politických poměrů, aby rozšířil svou moc ještě více.

Veleřiše babylonská byla tehda — v 11. a 10. stol. před Kr. P. rozdrobena na množství údělných knížectví, v Egyptě vládli slabí a mírumilovní Faraonové — a tak měl David v Syrii úplnou volnost jednání. A této využil tak dobře, že přinutil k poplatnosti všechny kraje od Damašku na severu až k Elat na jihu a hluboko do pouště arabské na východě. Ale pobřeží Středozemního moře nedobyl. Tam panovali i na dále v severní polovici Feničané, v jižní Filistinští.

Chtěje učiniti Jerusaleém též místem nábožensky důležitým, dal sem přenést archu úmluvy a postavil ji pod stanem. Jak často před ní obětoval — nebo zda k ní Israelité putovali, nevíme. Vždyť nedal David ani svého syna a nástupce Šalomouna pomazati na krále před archou úmluvy, nýbrž úplně za hradbami města u rybníka Gihónského. A Šalomoun nepřinesl první slavnostní oběti jako nově nastolený král před archou úmluvy v Jerusaleémě, nýbrž před svatostánkem v Gabaónu.

Šalomoun nebyl žádným dobyvatelem. Hned po nastoupení vlády ztratil kraje severní, kde byla založena samostatná říše Aramejská s hlavním městem Damaškem — i kraje jihovýchodní, kde si dobyli Edomci starou samostatnost. Pouze západní, neúrodná část Edomska zůstala Šalomounovi — a tato měla pro něho velkou důležitost, poněvadž mu skýtala přístup k moři Rudému. Šalomoun, opevniv hranice vlastního území Israelských, účastnil se světového obchodu, založiv přístav v Elat a Eziongeberu na Rudém moři a přiměv Sabejce, kteří dopravovali největší karavany obchodní, aby založili i v Jerusaleémě své skladiště. O víru v jediného Boha a tím i o myšlenku mesiánskou získal si Šalomoun největších zásluh zbudováním chrámu ve svém paláci v Jerusaleémě. Chrám tento, tvořící částku královského paláce, se měl státi — a stal se střediskem náboženského života Israele — zastínil poněnáhu veškerá ostatní posvátná místa a zabránil tak šíření se pohanstva mezi Israelity.

Při budování pevností a nádherných paláců sháněli úředníci Šalomounovi rolnický dosud úplně svobodný lid, obzvláště ze kmenů severních k robotě, následkem čehož se brzy ozývaly stesky po celé zemi. Ale Šalomoun stesků nedbal, každý odpor dal krutě zdeptati — a zapomínal tak, že měl býti králem míru a lásky, předobrazem Mesiáše. Nad to ponechával svým četným ženám a jejich družinám úplnou samostatnost, a tyto stavěly obětiště svým domácím bohům a sváděly jak slovem tak příkladem i muže a ženy israelské k modloslužbě. Aby se tato nákaza a poroba nešířila, měla býti říše jeho rozdělena.

Hned po smrti Šalomounově založily severní kmeny svou vlastní říši israelskou s hlavním městem Sichémem, později Samařim, kdežto Juda s malou částí Benjamina zůstali věrni dynastii Davidově. Následovaly dlouhé a dlouhé války bratrovražedné, v nichž malinká říše judská velice trpěla.

Za tím se rozmáhal v říši israelské náboženský rozklad. Dynastie zůstávala věrna pravé víře, ale uctívala na starých posvátných místech v Bételu a Danu Jahve pod symboly síly, býka, a tím sváděla lid k domněnce, že ve zlatém teletu sídlí božstvo samo. Nad to pak byla říše israelská úplně otevřena Feničanům, s nimiž udržovány styky nejpřátelštější i Aramejcům — a tito si stavěli chrámy pro své bohy a nacházeli ochranu u mnohé ženy a dcery královské.

Tomuto náboženskému rozkladu se postavili na odpor četní proroci, mezi nimiž obzvláště vyniká Eliáš, jenž po léta bojoval se stranou pohanstvu přející. Když napominání nic neprospělo, hrozí trestem. Po tři léta nepřijde žádný déšť.

V Palestině nepršívá po celý rok jako u nás, nýbrž pouze od listopadu do května přicházejí deště, kdežto v ostatních měsících ani nekápne, ale silné rosy udržují květenu. Není-li zimní déšť vydatný, říká se, že vůbec nepršelo — a v tom roce se na poli nic neurodí. Stane-li se to dvakrát po sobě, jest v zemi bída a hlad. Lid dával vinu královně — a tato se chtěla pomstít na Eliáši. Ale Eliáš se skrývá v hlubokých roklicích východně od Jordánu při potoku Krit a pak za hranicemi israelskými v Sareftě, fenické osadě přímořské. Po třech letech se dostaví sám ku králi, slíbí brzký déšť a vyzve služebníky Bálovy k zápasu. Na krásném pohoří Karmelském, které hluboko do moře zahýbá a z dále se lodím ukazuje, měl býti zápas vykonán. A Eliáš zvítězí. Ukáže se opět po dlouhé době nad mořem, odkud vždy v Palestině déšť přichází, mračno naplněné vodou — přijde hojný déšť — a dvořanstvu i lidu dokázáno, že pouze Jahve jest jediným Bohem, a jeho náboženství hlásané Eliášem, že jest pravé. Ale dvořanstvo nechce věřiti, a rozklad pokračuje.

Marně se namáhají proroci, marně hrozí tresty stále většími — Israel se stává nevěrným svému poslání mesiánskému, a Hospodin prohlásí, že bude jeho říše vyvrácena a zničena. Vykonavatelé tohoto trestu mají býti Assyřané, a prorok za prorokem hlásá se srdcem krvácejícím tento ortel Jahvův. Vždyť milovali proroci svůj národ, třeba bloudící, věnovali jeho mravnímu povznesení celý svůj život — hrozili se jako lidé trestu Jahvem určeného a přáli si, aby byli Assyřané zničeni.

Což divu, že zajásal prorok Jonáš, když mu zvěstoval vnitřní hlas vůli Jahvovu, že hrozí Ninive, hlavnímu městu říše assyrské, záhuba, nezanechá-li nemravného života. Ale jak se zachvěl, když ho týž hlas vyzval, aby Ninive k pokání povzbudil a tak záhuby uchránil. Jonáš — Israelita s duší s tělem má varovati a zachrániti největšího nepřítele svého národa! Místo aby se bral vojenskou silnicí na východ, sedne v Jafě na loď a ujíždí na západ do Španělska. Ale vůle Jahvova se musí naplniti — a Jonáš donucen kázati Ninivským. Krátce a stručně bez všech názorných obrazů pronese výzvu k pokání i hrozbu trestu — a kojí se blahou nadějí, že Ninivští neposlechnou. Vždyť má takovou zkušenost Co se nakázal a důtklivě nanapomínal v hlavním městě Samaří — a nejen, že jeho slov nikdo nedbal — ještě se mu vysmáli. I usedne si na pahorku za městem do stínu bujně rostoucího ricinu a čeká na zkázu města . . . Ale jaký to rozdíl mezi Samařim a Ninivem. Tu jest proniknut i král i poslední sluha upřímnou lítostí — a Jonáš se vrací s hlavou plnou těžkých myšlének do své daleké vlasti . . .

A zkáza Israele se dostavila — a příležitost k ní zavedl král bratrského národa judského — Achab. Chtěje se uchrániti nájezdův israelských vyslal posly ku králi assyrskému, nabídnul mu svou poslušnost a prosil za ochranu. Marně před tímto osudným krokem varoval Jesaiáš prorok, marně mu sliboval na důkaz, že mluví jménem Jahvovým, jakýkoliv zázrak ať ve vzduchu, na zemi nebo pod zemí. Achab nechtěl míti s Bohem ničeho, on si chtěl dělati politiku úplně pro sebe.

A tenkrát bylo rozhodnuto, že i království judské zahyne, poněvadž se nechce řídití vůli Jahvovou — a že si Jahve zvolí nového krále — jehož říše bude ovládati všechny duše a nebude ohraničena ani místem ani časem — a Jesaiáš už viděl svým vnitřním zrakem čistou Pannu, která počne a porodí Syna, jehož jméno bude Emanuel.

Assyřtí přitáhli na pomoc králi judskému, vyvrátili Damašek — a konečně r. 722. i Samaří. Výkvět Israele byl přesazen do různých krajů Syrie a Médie,

a tam dosazení kolonisté ze severní Syrie a Arabie, kteří se brzy smísili s obyvatelstvem domorodým a vytvořili národ samaritánský, jak písmem tak řečí a náboženstvím hebrejskému nejbližší. —

Pád Samaří byl hroznou výstrahou pro maličkou říši judskou a byl zároveň nejlepším důkazem věrohodnosti prorokův i vážnosti hrozeb Jahvových. Prorokům, hlasatelům pravého náboženství a mesiánského poslání národa judského přibývalo stoupcův — ale nechtěli jich poslouchati politikové. Proroci vybízeli i krále i dvořany, aby se do světové politiky nemíchali, svrchovanost veleříše assyrské a později babylonské uznávali — a věnovali se výlučně duševnímu i hmotnému a blahobytu svého národa. Ale politikové podpláceni od Egypta hlásali, že chtějí úplnou samostatnost, že chtějí znovu zbudovati říši Davidovu — a to vlastní silou, že jim není třeba pomoci Jahvy. Pokusili se o to několikrát — a výsledkem těchto pokusů bylo r. 586. rozboření Jerusaléma a spálení chrámu. Ze šlechty, kněžstva a měšťanstva bylo odvedeno 4600 osob do Babylonska, a Judsko se stalo provincií odvislou od babylonského místodržitele sídlícího v Samaří.

Když byla r. 606. vedena do zajetí prvá část — těšili se zajatci, že se vrátí brzy — a nechtěli se dávat v Babylonsku do žádné práce. Tu je vystříhal prorok Jeremiáš takového poblouzení a předpověděl jim, že se z nich nevrátí nikdo — leda až po 70ti letech. Nevěřili mu, jako mu nevěřili, že by Jahve dopustil, aby byl jeho chrám v Jerusalémě rozbořen. Ale rok 586. je přesvědčil — a když jim nové davy zajatců vyprávěli o strašném zpusťování Jerusaléma — tu počali naříkati na Jahve, že je opustil a zradil. Dlouho, dlouho to trvalo, než jim prorok Ezechiáš dokázal, že pravý opak jest pravdiv — a pak přilnuli k němu a k pravému náboženství celou duší a počali zachovávatí veškerá ustanovení zákona Mojžíšova a těšili se, že se přece jednou vrátí do vlasti.

Říše babylonská byla od Peršanů povalena a Cyrus, chtěje míti na nejzazší hranici své veleříše vděčné a oddané stoupence, dovolil roku 537. zajatcům, aby se vrátili. Neučinili tak všichni, a ti kdo se vraceli — nechtěli již obnoviti pozemskou říši Davidovu — neboť měli zcela jiný názor o svém poslání. Chtěli znovu zbudovati chrám a v Jerusalémě a v nejbližším okolí sloužiti Bohu tak, jak hlásali Mojžíš a proroci.

Ale dobré jejich předsevzetí dlouho netrvalo — a bylo třeba úsilovné práce různých proroků, než byl chrám zbudován a bohoslužba řádně prováděna. Brzy se mezi bývalými zajatci počaly zahníždovati různé staré vady. Považovali se za lepší a dokonalejší, než jejich spolubratři usazení po vesnicích a vzdálenějších městech, kteří do zajetí odvedeni nebyli. Místo aby se snažili, jejich náboženské názory očistiti a tak pravému náboženství jak Samaritány tak i vlastní obyvatelé Judska získati, odpuzovali je, nechtějíce s nimi míti nic společného. Za to se však z nenáhla zblížovali se šlechtickými rody pohanskými, uzavíraly s nimi sňatky, zvali je k sobě do Jerusaléma — a počaly si osvojovati jejich zvyky a názory. Bylo třeba veškeré energie Ezry a Nehemiáše, aby největší vady odstranili — ale po jejich smrti vracely se tyto šmahem.

Politicky nepatřilo k Jerusalému ani celé Judsko — pouze okolí Jerusalema asi na 8—10 km v poloměru tvořilo území židovské, odvislé politicky i vojensky od místodržitele perského, ale nábožensky a právně skoro úplně samostatné. Pro náboženství jich nikdo nepronásledoval. Teprv Řek, Seleukovec král Antioch IV. (175—164) chtěl zničiti víru v jediného Boha, jak jí Mojžíš a proroci hlásali.

Zdálo se, že to půjde velmi snadno. Vždyť právě strana, která se měla o náboženství nejvíce starati, Saduceji, potomci kněžské šlechty odvozující svůj původ od kněze Sadoka, ustanoveného od krále Šalomouna, viděla v náboženství pouze prostředek zisku a panovačnosti. Namáhali se mnozí proroci, aby tuto

vládnoucí stranu k ideálním starým názorům vrátili, ale marně. O lid se nestarali, a ze všech příkazání zákona nejvíce prováděli, aby se nikde jinde neobětovalo — leda u nich v chrámu jerusalémském, a aby lid hojně oběti přinášel. Proto jim hlásá Malacháš (1^{10. 11.}) jménem Jahvovým: „Nic mně na vás nezáleží a obětí z ruky vaší nepřijmu, neboť od východu slunce až na západ velké bude jméno mé mezi národy a na každém místě bude mně přinášena oběť čistá.“ Sotva vydal Antioch IV. zákaz pravého náboženství, prohlásili se Saduceové s veleknězem v čele až na nepatrné výjimky pro řecké pohanstvo — a obětovali v Jerusalemě po vůli krále Joviši a jiným bohům. Zdálo se, že bude idea mesiánská i u Židů pochována. Ale nepatrný venkovský kněz Matatáš z Modinu, osady severozápadně od Jerusalema ležící, který ani z velekněžského rodu Arónova nepocházel, ujal se právě, po otcích zděděné víry, a právě venkovský, od pánů jerusalémských odstrkovaný a pohrdaný lid se k němu připojil a, veden od udatných jeho synů, vybojoval i svobodu náboženskou i politickou.

Sotva se boj obrátil ve prospěch Makkabejských, přestupoval k nim jeden Saducej za druhým a Jonatan Makkabejský byl rád, vida, jak se s ním, potomkem nepatrného venkovana, přátelí zástupcové tak bohatých a vynikajících rodův. Aby se jim vyrovnal, počal je napodobovati i ve svém chování, pročež se od něho mnohý věrný stoupenec odvrátil. Chtěje ve svých rukou soustřediti veškeru moc, prohlásil se (r. 153.) nejen za knížete, nýbrž i za velekněze. Saduceové se s tím lehce spřátelili, ale ti, kdož přesně dbali Zákona Mojžišova — viděli v tom počátek vzpoury proti Bohu. Vždyť mohl býti veleknězem pouze potomek prvozence Arónova — a tím Jonatan nebyl. Proto se od něho mnozí odštěpili — a tito odštěpenci — Fariseové — utvořili novou stranu, Makkabejcům velmi nebezpečnou.

Mnozí z nich byli učitelé zákona, zákonníky, vykládali zákon ve chrámě i ve školách a měli tedy dosti příležitosti, aby proti Makkabejcům brojili. Makkabejci je z počátku krvavě pronásledovali, ale později s nimi počali vyjednávat, slíbili jim velikou účast na vládě — a horliví Fariseové zapřeli své náboženské přesvědčení a počali sloužiti Makkabejcům právě tak jako Saduceové. Jen že byli Saduceové přístupnější vlivům řeckým a římským, kdežto Fariseové se stali židovskými fanatiky. Když Idumejčik Herodes dynastii Makkabejskou vyvrátil (r. 40.) snadno se s ním spřátelili Saduceové, a když se stala Palestina provincií římskou, tož smýšleli Saduceové vládně římsky, kdežto Fariseové byli zapřisáhlými odpůrci jak Heroda tak Římanův.

O poslání národa israelského, o pravé náboženství nestála ani jedna ani druhá strana. Saduceům bylo náboženství lhostejno, a Fariseové si je vykládali tak — jak ho právě potřebovali — a běda tomu, kdo by s nimi nebyl souhlasil. Měli dosti moci, aby proti němu poštváli nemyslíci davy a donutili každou vládu, aby ho potrestala. Že Mesiáš přijde věřili a věděli. Čekali ho netrpělivě. Jejich učitelé zákona, zákonníci, a apoštolé vykládali po všech školách a sbornicích, že přijde, aby obnovil dávnou říši Davidovu a dopomohl jim k moci po celém světě. O Mesiáši, zakladateli říše lásky a pokoje, nechtěli věděti a dotyčná místa Pisma sv. různě překrucovali. Jen sem tam mezi venkovským lidem, nebo mezi ideálními duchy se udržovalo podání, že nebude Mesiáš pozemským králem, nýbrž že bude po způsobu prorokův učiti všeliké pravdě, že vysvobodí lidstvo z poroby hříchu a založí říši, v níž stejně spasen býti může každý člověk, ať patří ku kterémukoliv národu.

Ve všech větších městech Egypta, Španělska, Gallie, Italie, Řecka, Malé Asie, Syrie, Perska, Indie, Arabie a Habeše byly židovské osady, které měly v rukou obchod a peněžní trh. Do těchto osad vysílal velekněz jerusalémský každý rok apoštoly, posly, kteří sbírali náboženské daně, almužny a rozhlašovali

nové náboženské zákony. Tito apoštolé vykládali ve sbornících, synagogách, Písmo sv. a to nejen Židům, ale i pohanům. Výklady své přizpůsobili názorům strany, k níž patřili — tedy buď saducejsky neb farisejsky.

Tak se rozšířila ponenáhlu znalost událostí St. Z. a tím i myšlenky mesiánské, která lpěla dosud na několika málo místech zemí semitských, po velké části tehdejšího známého světa, lidstvo bylo připraveno na příchod Vykupitele.

D o d a t e k. Výklady jednotlivých událostí biblických odpovídají z největší části doslovně výkladům obsaženým v knihách „Cursus S. Scripturae“, kteréž dílo jest sv. Otcí věnováno a od něho vřele doporučeno.

K—.

Školská hlídka.

Zástanci novodobých směrů svobodomyšlných, jakéž nyní všude v soustavách školských a výchově se uplatňují, zhusta dovolávají se Komenského, jakoby slavný vychovatel náš byl se klonil k oné soustavě, jež chce výchovu budovati bez náboženství. Tyto illuse důkladně zvrátil — a nepraví vlastně nic nového — prof. Čáda, když ve článku „Názory Komenského o vzdělání“ praví v „Uč. Přehl.“ (č. 9.—10. r. II.) správně: Komenský kladl také za vlastní konečný cíl všeho vzdělání lidského zdokonalení člověka náboženské. Zřeli jsme to již, když o prostředcích vzdělání pravého mluvil, jak kladl jako „poslední slovo“ vždy spoléhání na pomoc boží a povznesení náboženského života; ale jen s tohoto hlediska můžeme si vysvětliti, že při známé příležitosti (zahájení svého působení paedagogického v Blatném Potoku) pověděl: „Vrchol vzdělanosti lidské jest p o b o ž n o s t čili bázeň boží, kteráž za korunu moudrosti velebena bývá. Komu jí se nedostává, i by nejvzdělanějším byl, barbarem jest“. A zcela v duchu Jednoty Bratrské dodal o něco dále: „Lépe jest nevzdělávati se, nežli k marnostem světským, k hrdosti, k podvodům, úskokům, bezbožnosti a mluvkářství se vzdělávati, a bylo by lépe, aby lid zůstal nevzdělaným, jen když by byl prostý a bohabojný (jakž byl první věk patriarchů), nežli aby byl tak uhlazený, jak svět se uhlazuje“. Neboť konec konců „pravé poznání všech věcí cestou jest k poznání Boha, a čím Boha více poznáváme, tím více jej také milujeme“.

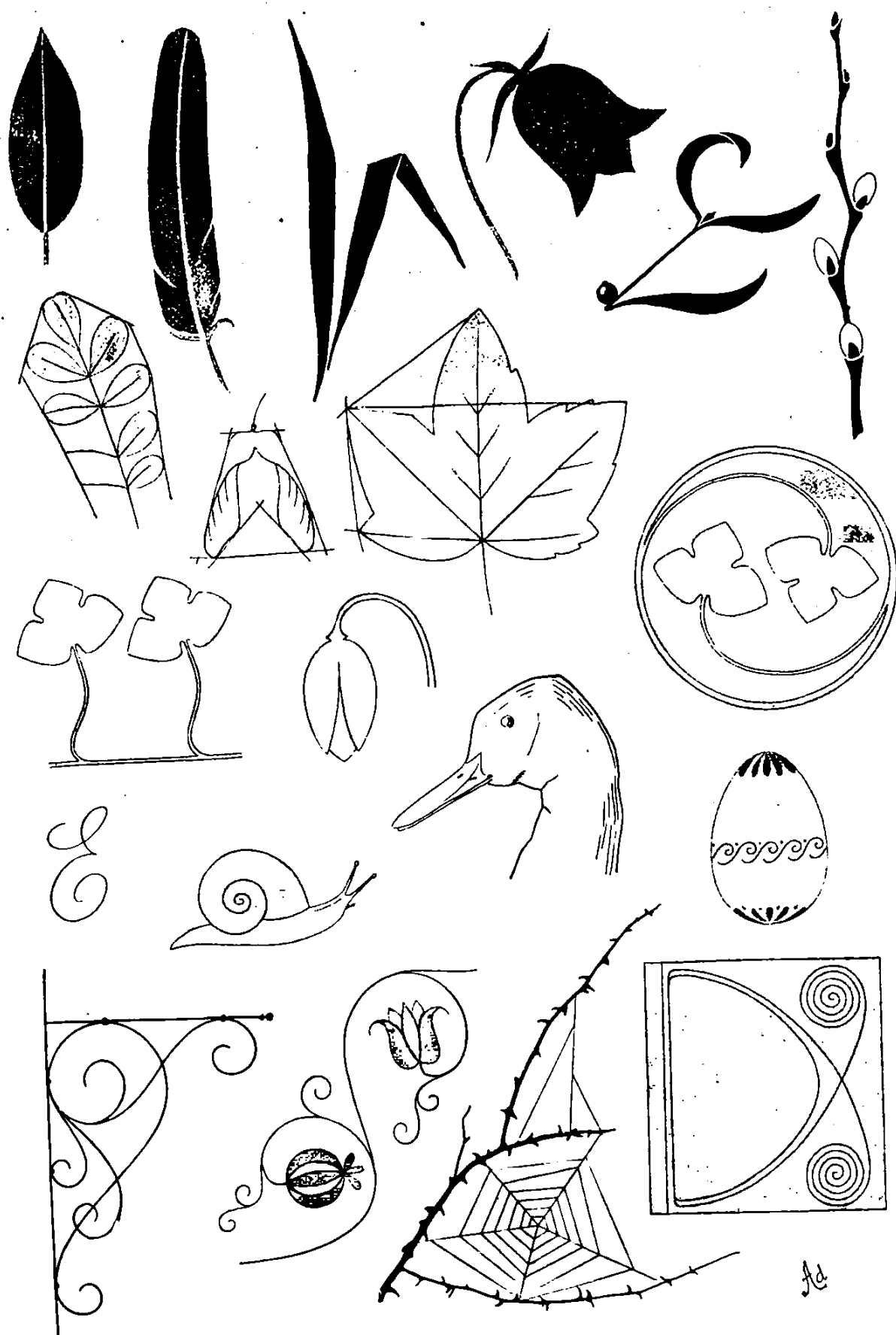
Tak praví Komenský. A co jeho domnělí oslavovatelé a ctitelé? Odpověď z přečetných vyjímáme ze Šk. n. venk. (č. 7. r. X.) kdež doslovně se praví: „Klásti meze klerikální rozpínavosti a paralysovati jich otravnou činností má býti první a nejdůležitější prací naší pokrokové intelligence, která toto jméno si přisvojuje. Kulturní boj, jak se zdá, píše „Čas“ v č. 81., musí být i u nás vybojován a to vybojován se vší surovostí a zdivočilostí, již do něho vnášejí ti, kteří říkají, že jim jde o náboženství. A bude se muset přímo útočit na toto „náboženství“, jež se kněžstvem podává v kostelích, na kazatelkách, a ve školách a bude se muset jasně ukázat všem, že to je ne náboženství, ale nejpustější nesnášenlivost a nejsurovější štvání, které nevyhnutelně vede k duševní nepřičetnosti a v ní k nadávkám, urážkám ba i k násilí. Je třeba nové noci bartolomějské, než se vzchopíme a vystoupíme kde kdo proti takovému náboženství. Je povinností všech neohroženě a bez

bázně dáti se do práce a agitace. Nebylo by většího hříchu v těchto dobách nad zbabělost a opatrnickví. Nutno však předem začnouti u sebe a své rodiny — a mimo církev.“

Věru divní to ctitelé Komenského a podivné uplatňování jeho vychovatelské soustavy ve „škole svobodné“, v níž pro náboženství vůbec prý místa není, jak dokazuje heslo moderních učitelů pokrokových : ven s náboženstvím ze škol.

Dobře praví Eliška Krásnohorská ve článku. „Jest dobře vychovávatí dětí v náboženství či bez něho“ (č. 7. Žen. Listů) : „Problémy náboženské dají se sice pro jistou dobu zatlačiti, zatemniti, ale se světa nemohou býti vymýceny nikdy ; — toho dokladem jsou dějiny. Kdykoliv se zdálo lidstvu, že jest dobře žíti bez náboženství, bez víry v Boha, kdykoliv mělo za to, že stačí si samo, odpadlo od víry a zapřelo svého Boha neb své bohy. Ale ať nám někdo řekne, proč nežilo tedy lidstvo bez Boha, když se mu zdálo, že je to přece lépe žíti bez jakékoli kontroly, že se lépe žije bez pána nad sebou, bez povinnosti zodpovídati se ze svých skutků? Proč ti lidé hledali a hledají vždy znova svého Boha? Nemusíme doznati, že máme v duši vrozenou touhu, která nám velí hledati věčné božstvo, věčnou pravdu a obíratí se těmi poznatky, které se nám o tom po předcích zachovaly? Již staří myslitelé přemýšleli o tom, má-li se dítěti v útlém věku mluvíti o náboženství, mluvíti o Bohu. A tento problém stává se také nyní předmětem veřejných diskussí a dále pak případně z bohaté zkušenosti píše upřímně : „Dnes zvláště mladí lidé popírají Boha a negují také svůj poměr k němu, a to proto, že jsou mladí a že neprošli ohněm života a nepocitili ještě zklamání všeho druhu a různou bídu lidskou. Ale když jest člověk starší a když naň dolehne starost, strast, nemoc a jak se veškerá ta běda zove, tu průměrný člověk v takovém stavu hledá opory, hledá bytost všemohoucí, která by ho mohla jedině zachrániti ; stává se pokorným, nepatrným a věří v pomoc nejvyššího. A tato víra v pomoc nejvyšší velmi často zachraňuje člověka, že si ve své bídě nezoufá a pomáhá mu snášeti svízele, které bez víry by se mu nesnesitelné býti zdály. A co jest lepší pro člověka, těšiti a kojiti se naděj v lepší budoucnost za pomoci Boží, či hleděti zející bezedné prázdno? A co jest lépe : celou duší i srdcem upnouti se k bytosti nejvyšší ve svém neštěstí, neb proklínat a zlořečit v zoufalství a v beznaději? Člověk ovšem má býti tak vychován, aby konal dobro pro dobro samo bez dohledu zákona, bez kontroly božské, ale kolik jest mezi lidmi takových povah ryzích, takových individualit silných? Jsme o tom pevně přesvědčeni, že člověk raději koná dobro, je-li přesvědčen, že se naň někdo dívá ; chce proto, aby jeho dobré skutky byly zjevny — a máme za to, že i ten nejšpatnější mezi námi hledí své špatnosti co možná ukrýti a ztajiti. A když ten dobrý jest přesvědčen, že Bůh zná jeho činy dobré, jeho život příkladný — nebude spokojenější, nebude šťastnější, než když ví, že na jeho konání nikomu nezáleží? A zrovna tak se to má s člověkem prostopášným ; i tento často nespáchá činu zlého při vzpomínce : Bůh vidí mé skutky, před ním nemohu je skrýti. Když by tedy ani jiného důvodu nebylo než ten, že by se páchalo méně zla na světě při vyvinutém religiozním citu, jest probouzení, čištění a šlechtění tohoto citu velice cenné.“

Ale což je Komenský a všichni ostatní veleduchové podobní proti Svozilovi, Judovi neb — Šlesingerovi, a pod. „vychovatelům“ lidstva, kteří náboženství z výchovy úplně vylučují, ba leckdy způsobem až hnusným piší o věcech posvátných, jak svědčí listy t. zv. svobodomyšlné. Tak na př.

V. školní rok.

Ad

v Pokroku napsal nedouk tuto sprostotu : „Biblická dějprava i katechismus předvádí systematicky (!) na oči největší zločiny a svinstva“.

Tak se píše o věcech, jež člověku ušlechtilejšímu jsou posvátny. A podobné věci čteme všude. Vždyť časopisy nyní hlavně klerikalismem jsou vyplněny. Za červen napočítali jsme 18 článků uveřejněných proti náboženství v časopisech slušnějších. Tisk denní a noviny socialistické v to nepočítaje. Což platno, hlásal-li Komenský, aby národ povznesl svůj náboženský život co nejvíce a ukládal-li, aby školy byly „dílnami moudrosti nebeské, rájem církve a předebrou samé věčnosti“, když naši Masarykovci a jich odchovanci hlásají a také uplatňují heslo : ven ze škol s náboženstvím.

Při tom arcif stane se často, že i ti nejpokročilejší časem doporučí něco, což „klerikálové“ dávno mají na programu. Tak doporučuje „Šk. n. venk.“ (č. 7. r. X.) hospodářské kursy pokračovací, jichž v Čechách dosud mají 25. A to žádá katol. spolek rolnictva moravského. (Příště dále.)

ALOIS ADAMEC :

Kreslení na našich školách obecných.

V. školní rok.

1. Práce pouhým štětcem : listy, ptačí péra, trávky, jednoduché větvičky atd.
2. Tužkou a barvou : složitější listy, poupata, květy, plody. Snadné tvary hmyzí. Stilisované tvary přírodní řadí žáci v lemy, jimi vyplňují a ozdobují kruh, čtverec, trojúhelník a j. Tak vzniká ornament rostlinný.

3. Ptačí hlavy (dle ptáků vycpaných) a ryby.

4. Kreslení dle skutečných předmětů (zobrazování průčelné, jako ve IV. šk. roce), při nichž není třeba znáti pouček perspektivních. (Příklady mnoho podává Anděl v II. dílu svého „Moderního vyučování kreslení“.)

5. Závitnice (spirála). Základem jsou tvary písma psaného, názorem tvary přírodní. Kování, mříže, ozdoby národní s točinkami, pavučinka, ozdoby na kraslicích, vazba knihy a m. j.

Poučení o ornamentu a barvách. Ku kreslivu IV. školního roku přistupuje uhl, jímž na žlutém nebo šedém papíře velmi pěkně kreslit lze ptačí hlavy, ryby a j.

Kreslení z paměti cvičí se stále.

(Příště dále.)

KAREL ŠMÍDEK.

Řeč,

již ředitel Karel Šmídek proslovil na jubilejní schůzi abiturientek c. k. čes. ústavu učitelek v Brně, konané v dotčeném městě dne 16. července r. 1906.

Velectěné shromáždění!

Byl jsem požádán, abych na této schůzi jubilejní promluvil. Osvěžující tužba, sejít se po 25 letech s bývalými žákyněmi svými, omladila mysl moji, a představa, že opět jednou mile se pobavím v kruhu přátelském, probudila

libé city v srdci mém. Proto převzal jsem milerád úkol na mne vznesený, a pokusím se, abych jej vhodně rozřešil. Dispozice řeči mé je tato :

I. Stará pověst.

II. Výchova a vyučování.

III. Co jsme přišli oslavovati?

Nuže tedy o věci první!

I.

V starých podáních čteme pověst o sešlém, starém králi, který vysílal syny své, aby mu přinesli zlatého ptáka, jehož zpěvem by omladnul k novým silám. Šel syn první, zalíbily se mu krásy cizích krajův a rozkoše cizích lidí, na otce zapomínal, ptáka nepřinášel, a otec vadnul. Vyšel syn druhý a zabloudil světem, stoloval u cizích králů, sloužil cizím bohům, na otce zapomínal, zlatého ptáka nepřinášel, a otec vadnul.

Tu vyšel syn poslední, nejmladší, jediná naděje, poslední dědic. Ten odolal půvabu krajů cizích, neotevřel sluchu a srdce svůdným slovům lidí, on první podržel u vědomí, proč jde do světa, on ze všech první vzpomínal na sešlého otce, a co hledal, našel, přinesl zlatého ptáka.

Jakmile vetchý stařec uslyšel první čarovné zvuky, měl v těle jiné srdce, měl jinou krev a jinou mysl — starý král omladnul a měl nové, netušené síly.

A jako ten král, tak i národ náš, a jako ti synové královští, tak i synové a dcery našeho národa. Národ náš byl ten sešlý král. Jako ten s nebe svržený Apollo u krále thesalského popásal ovce, nebyl i ten náš národ ničím více, než národem pastevcův a rolníků, pásal stáda a vzdělával role své. Ale jako ten Apollo u vyhnanství ve snižení svém jako pasák objevil svůj božský původ, našel lýru a pasákům thesalským ukázal její božskou krásu: tak i ten národ náš na pastevce svržený našel opět svou pohádku i svou píseň a v ní učil se doufati.

A v té pohádce a v té písni stálo, že národ může oživnouti, omladnouti, netušených sil nabýti, jestliže mu synové a dcery najdou zlatého ptáka, jestliže mu vrátí tu jeho zlatou řeč a tu svobodu zlatou, jež dosud u každého národa konají ten velikonoční zázrak, že jakmile jejich božský zpěv zavzní, starý mladne, vetchý se sílí, mrtvý se křísí.

A národ-král vysílal ty svoje syny a dcery za tím zlatým ptákem. Vyslal jedny, ale běda, co se s nimi stalo? Vyšli z domu otcovského, vyšli sbírat zlaté paprsky vědy, vyšli obohatit nastřádanými poklady lidského ducha, vyšli, ale více se nevrátili. Duch cizí, nedomácí strávil jich snahy, půvaby nedomácí, cizí zajaly jich duši, že zapomínali hledat, pro co vyšli, že zapomínali na chorého otce, že zapomněli na tu zlatou mluvu, ptáka zlatého nepřinášeli, jako synové a dcery se ztráceli a — národ-král vadnul.

Vyslal syny a dcery druhé. Ale běda, co se stalo s nimi? Zabloudili světem, hodovali s vědou u stolů cizích a zapomněli na původ svůj, odrodili se národu svému a v jednom šiku s nepřáteli bojovali proti němu.

Kterak by s nimi mohla přijíti do domu otcovského ta zlatá mluva naše? Kde že by ti byli mohli vrátiti se domů se zlatým ptákem, aby písni jeho omladnul stárnoucí otec?

Ničeho nepřinesli — synové a dcery se ztráceli, a otec král vadnul. Zastřeme rouškou obraz ten!

Tu národ-král vyslal syny a dcery poslední, nejmladší, jedinou naději, poslední dědice svoje. Ti nešli cestami zbloudilých bratří a sester, ti uzavřeli sluch i srdce svůdným hlaholům sirén cizích. Ti první podrželi u vědomí, proč že vyšli do světa, ti první měli jasné vědomí, že musí dobýti, co chřadnoucímu otci nezdarem bratří bylo zakleté, ti první, co hledali naši, ti první přinesli stárnoucímu otci zlatou mluvu naši. Jakmile otec uslyšel první zvuky její, jakmile duší jeho zahlaholilo, po čem dávno toužil — ejhle! měl v těle srdce jiné, měl jinou krev a jinou mysl — sešlý národ král omladnul, národ český pocítil v sobě netušené síly.

A tito synové a dcery byli vynikající ženy a muži čeští, kteří křísili a živili národ náš, aby neutonul v moři cizoty. K těmto křisitelům a živitelům národním náležejí také učitelé a učitelky, k nim náležíte i vy, ctěné slečny.

Před 25 roky rozešly jste se po krásné naší Moravě, abyste pracovaly na národa roli dědičné. Pohledněme poněkud zpět a představme si v duchu, jak jste byly připraveny na své povolání!

II.

Dějiny paedagogiky vypravují, že rodiče všech národův a věků dětí své vychovávali. Ovšem výchova mládeže lišila se podle stupně vzdělanosti a podle názorů společenských rozličným způsobem. Výchově připisovala se vždycky veliká moc. Lidé ze zkušenosti věděli, že člověk naukám i zručností naučiti se může. Ano, mudrci jako Sokrates a Platon učili, že i ctnostem lze naučiti.

Klassický starověk pěstoval výchovu tělesnou i duchovou. Neznaje však pravého Boha, lpěl na přírodě. Mimo to málo se staral o vzdělání dívek. Křesťanstvím nastala změna, děti vychovávány v bázni Boží, aby jednou byly účastny radostí života věčného. Výchova tělesná však poklesla. Humanisté přiblížili se potud klassickému starověku, pokud věřili, že člověk vzděláním, výchovou stává se člověkem.

V době osvícenské (v 17. a 18. stol.) dosáhla víra v moc výchovy svého vrcholu. Lidé očekávali všecko od vzdělání rozumového. Proti směru osvícenskému vystupovali záhy paedagogové, poukazující na potřebu vychovávat mládež po stránce těla i ducha, nevychovat jednostranně; nýbrž pěstovat výchovu harmonickou. V novější době uplatňovalo se učení o dědičnosti a jejím vlivu ve výchovu. Víra v moc dědičnosti však později ochabla. Za to vliv suggestce ve výchovu nabývá významu. Proto oprávněn jest požadavek, aby mládež chránila se špatných příkladů.

Pokud theorie se týká, budujeme zpravidla novější paedagogiku na základech psychologických, rozdělujeme ji podle jevů duševních v části jednající o vůli, o citech a o představách. Podle způsobů mluvení přikazuje se vzdělávání vůle a citů výchově a pěstování představ vyučováním. — Uvědomělý výkon volní obsahuje dva podstatné znaky a to: představu činu, na př. určitý pohyb ruky, a provedení pohybu toho. Ve výchově jest nám obou znaků šetřiti. To se však vždycky neděje.

Nezřídka cvičí se pouze výkon. V příčině té výchova přechází v dressuru.

City, provázející činnosti volní, vyznívají jako cit libý nebo nelibý, čili jako chuť nebo nechť.

Rozeznáváme bezprostředční a prostředční vzdělání vůle. Účelem bezprostředčního vzdělání vůle jest výsledek cvičení. Čím složitější jest čin, tím patrnější jest výsledek opakování.

Co dříve obtížně a s nechutí se konalo, to později koná se bez obtíže.

Jsou však výkony, jichž pouhá představa vyvolává nechuf. Proto vzniká otázka, zdali obtíže i po této stránce překonati lze? Zkušenost nás učí, že ano. Na překonání nechuti zakládá se důvěra, s kterou paedagogové provádějí kázeň. Rousseau, filantropisté, Herbart a j. doporučují, aby chovanci do 12. roku věku bezpodmínečně poslouchali (bezprostřední vzdělávání vůle). Kdežto bezprostředním vzděláváním vůle pěstujeme návyk (utvrzujeme cennější výkony), působíme prostředním vedením tohoto stavu duševního na představy chovancovy. Návykem vytváří se dispoice volné a citové, prostředním vzděláváním vůle tvoří se zásady, ideje, z nichž vyrůstá povaha.

Zkušenost nás učí, že staré zakořeněné nečnosti mohou se návykem vymýti a ctnosti vštípi. Návyk a vzdělávání povahy nesmí však kolísati, t. j. čin nebo zásada, kterou vštípi chceme, nesmí se změnit. Neboť upevniti lze jen to, co se neměnitelně opakuje.

Proto ve výchově je třeba jednotnosti a důslednosti.

Výchovou vyvíjí a utvrzuje se také svědomí.

Cílem výchovy je dokonalost a blahovlnost. Vytýkají se tím dvě vlastnosti vůle mravní, totiž vůle silná a vůle dobrá. Z těchto cílů odvozuje různé ctnosti mládeže.

Bezprostředně vzděláváme vůli dohlídkou, která má za účel vzdalovati od chovance věci špatné a škodlivé. Radikální prostředek odstraňovati zlo od chovance jest osamocení (viz Rousseauova Emila). Ovšem osamocování má také svoji stinnou stránku. Chovanec stává se totiž neschopným k boji proti zlu. Aby se tomu předešlo, třeba ponenáhu připravovati chovance na život. Dohlídka je spojena s rozkazem a zákazem. Návyk podporuje se také tresty a odměnami, jakož i protivou náruživosti. Zvláště však podporuje se návyk dobrým příkladem.

Prostřední vzdělání vůle obírá se myšlením chovancovým; snaží se probuditi v chovanci myšlení směru mravního. Jako Sokrates a Platon hlásali, že ctnostem můžeme naučiti, rovněž i mnozí paedagogové tvrdí, že pěstováním mravních idejí vedeme mládež k mravnosti.

Hlavním prostředkem výchovným v příčině té jest náboženství, které, působíc na cit, na rozum i na vůli, vede mládež k mravnosti a zbožnosti.

City můžeme rozdělit v city smyslné a představové. Uprostřed obou druhů cit se může probuditi buď obsahem poutavým nebo představovým, buď jiným způsobem. Oba tyto nižší druhy citové můžeme pojmenovati city materiálně a formálně podmíněnými.

Materiálně smyslné city mohou po stránce libé i nelibé průdce a škodlivě působiti v organismus člověka. Proto doporučuje se chovance přiměřeně otužovati, aby se učili snášeti zimu a horko, aby zvykali práci, nebyli vybíravými v pokrmech a nápojích a p.

K formálně podmíněným citům smyslným náleží smyslná krása, kterou pěstujeme vyučováním zpěvu a hudbě, kreslením a psaním, ručními pracemi ženskými, jakož i řečí a nazíráním na různé předměty.

K materiálně podmíněným citům představovým náleží soucit se svými tvary.

Formálně podmíněné city představové jsou city rozumové jako na př. cit pravdy, city morální a city náboženské. Všecky tyto tvary citové jest vychovateli moudře pěstovati.

Vyučování pěstuje hlavně představy žáků. V příčině té jest učitel zvláště míti na zřeteli názor, pozornost i paměť žákův a j.

Od časů Lockových jest věcí samozřejmou, že smysly nabýváme zkušeností, a že látka smysly nabytá logickým zpracováním se zdokonaluje. Dříve tomu tak nebylo. Po celá století slovo mělo přednost před názorem. Veškeré vědění středověkých škol bylo věděním slovním. Humanismus změnil předmět, principu se však nedotekl. Místo středověkých učebnic užívalo se ve školách spisů starých klasiků latinských a řeckých. Kdežto nám jest způsobem přirozeným poznati nejprve věc a pak o ní mluvit, staří humanisté doporučovali cestu opačnou. Sám Erasmus Rotterdamský dával přednost slovům před věcmi. Jan Sturm v řadě školním praví: „Budme více učitelé slova než rozumu“. Tuto výpověď odůvodňuje zkušeností, že děti napřed se učí mluvit, a pak teprve soudit. A Melancton dí: „Pochopení provázej výmluvnost jako stín těla. Vědění bez výmluvnosti považováno za barbarské. S tímto verbalismem jednotlivci nesouhlasili. Na př. Vives a Montaigne doporučovali znalost vědy a pozorovati věci.

Ale vědomě, zásadně, pronikavě a ve všech předmětech proveden byl princip názornosti teprve později.

Prvním mluvčím názoru byl Ratke. Avšak kromě některých výpovědí provedl jej pouze při vyučování řeči. Praví totiž: „Vyvíjejme pravidla z vět.“ „Mluvnice sloužíž více k utvrzení než k vedení.“ O reáliích však se nezmiňuje. Hlavním apoštolem názoru a reálií vůbec jest Komenský. Rovněž Locke doporučuje názor. Zavrhuje obrazy, Rousseau radí pozorovati skutečné věci. Filantropisté ho následovali, užívajíce vzorcův a obrazů jen z nedostatku skutečných názornin. Rovněž i Pestalozzi byl velikým přítelem názoru. Mínění však, že číslo, tvar a zvuk (řeč) jsou prvky všeho poznání, svedlo jej k nepravému užívání slova.

Pestalozzi předříkával dětem jména věcí srovnaných dle tříd, nebo prostě vypsanych ze slovníku, ačkoli chovanci vždycky nevěděli, co jména vyjadřovala. Pestalozzi domníval se, že až k nezapomenutí nacvičenou nomenklaturou položí se základ ke všem vědomostem.

Herbart neupadl v blud Pestalozzův. Rozeznává věci, tvary a známky. Nestaví však známek t. j. slov na roveň s tvary a věcmi.

Herbart doporučuje názor ve všech oborech, jak v oboru mravním tak i v oboru intelektuálním.

Rovněž i jiní paedagogové činí.

Názor má přednost před slovem i pojmem.

Proto po celý život provází nás snaha po názoru. Kdo četl nějaké drama přeje si viděti je na jevišti. Kdo zná symfonii z not, touží slyšeti ji provedenou sborem hudebním. Kdo v dějinách četl o národech klassických, přeje si navštíviti země, jež obývali. Křesťan touží navštíviti Palestinu atd. Názory přirozené nahrazujeme umělými, snažíce se všemožně znázorniti věci nejasné. — Aby vyučování se dařilo, je žákům třeba pozor dávat. Proto jest na učitel, aby vyučováním pozornost žákův probouzel a udržoval. Poněvadž však žáci při nejlepší vůli v pozornosti ochabují, je třeba užívati přestávek, střídati předměty a vůbec o to pečovati, aby žáci vyučováním neumdlévali.

Vyučování nemělo by ceny, kdyby žáci nepodrželi toho, čemu se naučili. Proto je žádoucí vedle pozornosti pěstovati také paměť. Učitel vychovatel dává učiti na paměť jen věci důležité, které mají trvalou cenu. Rovněž užívá moudře různých tvarů pamětních.

Názorem, pozorností a pamětí žáci nabyli surového materiálu, který vedením učitelovým zpracují v pojmy, soudy a soustavu.

Ve škole pěstují se vědomosti i zručnosti. Obou je třeba, jedno doplňuje druhé. Aby však vyučování se dařilo, je konečně třeba také vhodné osnovy učebné, praktického rozvrhu hodin, rozumné metody a moudré kázně.

Upozorniv na tyto věci, měl bych nyní promluvit o jednotlivých předmětech, kterak jsme je vykládali. Poněvadž však by se tím moje řeč rozšířila do nekonečna, upustil jsem od výkladu toho připomínaje pouze:

Že jsme vyučující šetřili proudů časových, že jsme využívali zkušeností paedagogických, a že jsme se svědomitě vynasnažili opatřiti Vás, ctěné slečny, vědomostmi, které by byly základem dalšího vzdělání Vašeho.

Vždyť již tenkrátě naváděl jsem Vás pozorovati děti a podávati o nich v poradách zprávu, již tenkrátě naváděl jsem Vás, abyste podle dané dispozice podávaly v poradě zprávu o lekcích a výstupech, jakož i o důležitějších událostech školských a obracely takto theorii na život praktický. A jako já, také moji kollegové pečovali o to, abyste se vzdělaly na hodné učitelky. Takto připraveny opustily jste ústav a rozešly jste se po milé vlasti naší, abyste vzdělávaly děti národa českého. Po 25letém působení navštívily jste opět místa, kde jste se vzdělávaly a na povolání své připravovaly. Proto mám za to, že dobře učiním, když v třetí části řeči své odpovím na otázku: Co jsme přišli oslavovati?

III.

My přišli oslavovati ducha mladistvého, ducha věrného a neodcizeného, my přišli oslavovati ducha mladistvě českého, hlásícího se bez tutlání, přímo, veřejně a poctivě s radostí dětskou k tomu, což jeho jest, my přišli oslavovati onoho ducha, který chce sešlému starci vydobyti, čeho tento pozbyl, my přišli oslavovati onoho ducha, jenž se do světa pouští za veškerou krásou, za veškerým dobrem, ale vždy má zřetel k tomu, aby toto dobro a tuto krásu vrátil tomu, kdo ho za ní vyslal, aby toho zlatého ptáka vrátil starému otci svému, by jeho zpěvem okřival a mladnul.

My jsme přišli oslavovati všecku tu naději, kterou národ uložil ve své učitele a učitelky, že z nich vyrostou bohatější silní duchem i srdcem, že oni jsou ta úrodná jarní zeleň, jejímž pohledem okřívá mladý i starý. My přišli oslavovati všecku tu naději s tím přesvědčením, že naše učitelstvo ji splní.

Neboť učitelé a učitelky jsou povolání, aby ve svém národě myslili, aby ve svém národě cítili, možná i za něho cítili. Oni jsou jako vtěleným srdcem národa svého, ale i jako vtěleným rozumem jeho.

Jako učitelstvo myslí, budou mysliti i muži a ženy, jež vychovalo, bude cítiti, souditi, jednati český národ. Jaký tedy bude rozum, cit, vůbec jaký bude duch učitelstva, takový duch bude jednou ovládati národem. Běda, jest-li ten duch byl by duchem slabosti, netečnosti; blaze učitelstvu, bude-li tento duch duchem síly, statečnosti, duchem dobra a krásy!

Jakými budou učitelé a učitelky, podle toho historie odměří jednou cenu a výši našeho národa, podle toho buď učitele a učitelky oslaví, buď mlčením přejde přes ně anebo je i odsoudí, a tento soud o nich bude snad i soudem o národu českém dotčené doby.

Dostihnuv meze úkolu svého, pronáším z hloubky srdce svého přání, aby dojmy dnešní jubilejní schůze byly palladiem na vaší další cestě životem. A jako před 25 lety, když jste opouštěly ústav, na němž jste se po čtyři roky na své povolání připravovaly, vyzývám Vás i dnes, abyste zapěním hymny národní projevily svoji úctu a vděčnost k vznešenému zakladateli našeho českého ústavu učitelek, k Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I.

Palacký: „Každý rozumný musí uznati, že kde není Boha, není ani mravouky, tam musí člověk klesnouti k pouhému zvířeti!“ — Comte: „Není žádné ctnosti, která by dříve než se stala zvykovou, neměla potřeby náboženského posvěcení!“ — Rousseau: „Mnozí by rádi ctnost založili na pouhém rozumu, než poznal jsem, že pevného základu mravnosti není mimo náboženství.“ — Chalybaeus: „Mravnost bez náboženství je nepravá, je pouhou právní moralitou, nebo lesklým nátěrem uhlazení a zdvořilosti.“ — Hugo: „Před soud měli by pohnáni býti rodičové, kteří posílají své děti do škol, na jejichž branách je napsáno: Zde se nevyučuje náboženství.“

Oslava 25tiletého jubilea. Dne 16. července t. r. oslavovaly učitelky vyšlé z Brněnského ústavu r. 1881. v Brně na ústavě, v němž se vzdělávaly, 25tileté trvání svého působení. Pozvání byli všichni tehdejší profesoři a učitelky s panem ředitelem Šmídkem v čele.

O 9. hod. dopoledne sloužena mše sv. v klášteře Augustinianů. Služby Boží konal s velkou ochotou dp. prof. Janovský, nynější katecheta ústavu ku vzdělání učitelek.

Po službách Božích zahájila slavnostní schůzi odbor. učitelka M. Hoffmannová z Kojetína vítajíc slovy srdečnými nejen přítomné jublantky, ale zvláště členy sboru učitelského, z nichž dlužno jmenovati p. řed. Šmídka, p. řed. Váňu, p. insp. Charváta s paní, p. Krčka, prof. p. Kučeru a p. cvič. učit. Soukopa. Omluvili se pánové: řed. české reálky Kubeš, dp. prof. P. Rotter, žijící na odp. v Králové Hradci, prof. české školy průmyslové Pospíšil, slečna učit. Waltrová a pání inspektorové Machač a Vorel. Také některé jublantky nepřišly. Hoffmannová vzpomněla též zemřelých členů sboru učit., dp. prof. P. Eliáše, sleč. učit. Čípové a kolegyně Libertové, kteříž na věčnost se odebrali. Vyzvala shromážděné, aby jim povstáním poslední čest byla vzdána, což shromáždění také učinilo.

Dp. prof. Janovský zastupuje p. vlád. radu řed. Burjana vital jublantky a všecko shromáždění do síní ústavu, vyslovil nad tím své potěšení, že jublantky zvolily si místnosti, kde se vzdělávaly, za místo oslavy, že pamatovaly na to, že na předním místě sluší děkovati P. Bohu a že při své oslavě vzpomněly též svých bývalých učitelů.

Na to p. ředitel proslovil slavnostní řeč, kterou na jiném místě podáváme doslovně.

Řeč přijata s nadšením a hlučnou pochvalou.

Po ní zapěna 1. sloka národ. rakouské hymny.

Po té poděkovala Hoffmannová slavnostnímu řečníku, p. řed. Burjanovi za propůjčení místností, dp. prof. Janovskému za výkon služeb Božích a obrátivši se k jubilantkám vzpomněla slavné vlády J. Vel. cis. krále Františka Josefa I., za něhož instituce učitelek se začala a rozvinula tak, že učitelky hmotně i právně na roveň postaveny byly učitelům, vzpomněla na rozkvět školství a vzdělanosti vůbec, vyzvala přítomné, aby J. V. císaři pánu provolána byla třikráte „sláva“, což shromáždění hlučně opakovalo.

Pak se jubilantky s p. řed. Šmídkem a pí. insp. Charvátovou daly fotografovati a odebraly se ke společnému obědu do Besedního domu.

Nenucená a přátelská zábava trvala do 5. hod. odpolední. Při banketu pronesl první přípitek p. řed. Šmídek jubilantkám, pak dp. prof. Janovskému, druhý Hoffmannová p. řed. Šmídkovi a všem přítomným a nepřítomným členům sboru učitelského. Potom pí. Červínková, učitelka v Těšanech, pořadatelce slavnosti. S heslem „Po pěti letech sejdeme se zas“ rozešly se jubilantky ke svým domovům.

Duchovní cvičení pro učitelky započnou v Brně dne 20. srpna t. r.

O sjezdu učitelském v Olomouci přineseme obšírnější zprávu, až vyjde Věstník, kde celé jednání podrobně uveřejněno bude. Dle Šlaměníkova Komenského byl průběh sjezdu důstojný, při něm jeví se stále nevšední nadšení pro pokrok a povznesení školství lidového, sjezd byl nejlepším dokladem probudilých snah a tužeb moravského učitelstva. — Časopisectvo katolické soudí jinak: „Na učitelském sjezdě v Olomouci dne 23. července opovědělo organisované učitelstvo rozhodný a nepokrytý boj proti vyučování katolickému náboženství na školách a pro tak zvanou „volnou školu“. Co se tam mluvilo, bylo jediným řetězem štvání proti katolickému náboženství, které prohlášeno učitelem Havelkou za „vědě“ naprosto odporující, a proto do školy nepřístupné. Havelka, sám protestantský klerikál, vyzval i přítomné u velikém počtu sociální demokraty za podporu v bezohledném boji nejen proti katolické církvi a duchovenstvu jejímu, ale proti každému dozoru, což tito ústy red. Krapky za hlučného souhlasu přislíbili zvláštním dodatkem k navržené a také přijaté resoluci, v níž se žádá revise zákonů školních na základě požadavku „volné školy“. Sjezd se vyslovil mimo to i pro úplnou samosprávu školství učitelstvem a zrušení místních školních rad“.

Největší zájem a největší účastenství na otázce školské měl by míti náš lid, který děti do škol posílá, ten však je až příliš lhostejný a nedá se ani nyní z lhostejnosti vyrušiti. Jedna jediná místní školní rada (v Zahnašovicích) usnesla se dosud na protestu. Když v Čechách zemská školní rada hodlala vydati prováděcí nařízení k novému školnímu a vyučovacímu řádu, sta a sta obcí protestovalo, a několik tisíc protestů šlo do Vídně, poněvadž mělo se zanedbání služeb Božích trestati jako zanedbání školy. **A ministerstvo vyučování za ministra Marcheta neschválilo prováděcích nařízení zem. školní rady!**

Škola a náboženství v Německu. Katolické učitelstvo v Německu mělo letos sjezd v Berlíně, protestantské v Mnichově, kdež přítomno bylo přes 4000 účastníků. Na Mnichovském sjezdě žádali delegáti z Brem a Hamburku, aby náboženství ze škol bylo úplně odstraněno. Tlak církve brání prý jíti za světlem, svobodou a pravdou. Škola obecná nesmí býti křesťanskou, nikdo nemá práva ve jménu křesťanství do jejích prav zasahovati. **Delegáti tito potkali se s tak neslýchaným odporem přítomného učitelstva, že byli nuceni siň opustiti.**

Jinak v Olomouci, kde promluvila duše davu — — —